Влада — Радам!

ГОЛОС УКРАЇНИ

Газета Верховної Ради України ◆ № 216 ◆ Середа, 6 листопада 1991 року ◆ Ціна 30 коп. (Передплатникам — 10 коп.).

СПІВРОБІТНИЦТВО З НЕЗАЛЕЖНОЮ УКРАЇНОЮ

Перший заступник Голови Верховної Ради України І. Плющ прийняв учора керівників групи компанії «Тетрапак» і об'єднаної компанії «Тетрапак-Альфа-Лаваль».

Ці фірми широко відомі в світі як виробники різного роду пакетів для продуктів харчування, а об'єднана займається ще й переробкою сільгосппродукції.

У жвавій, заінтересованій розмові йшлося про те, як важливо налагодити в Україні зручне фасування й пакетування продуктів, бо ми втрачаємо сільгосппродукцію саме через те, що ця сфера у нас занедбана.

— Ми повинні збільшити виробництво продуктів харчування, але не менш важливо завдяки сучасній упаковці без втрат доставляти їх до столу, виховувати культуру й бережливість споживання. А саме цього дозволяє досягти сучасне розфасування.

Спільне підприємство «Київ — Тетрапак» здає в наступному році фабрику на Подолі, в Києві, для фасування рідких харчових продуктів, береться за налагодження фасування на молокозаводах столиці.

— На Україні є сприятливі умови для взаємовигідної співпраці, і ми будемо розвивати співробітництво,— сказав президент групи компаній «Тетрапак» І. Шеллберг.

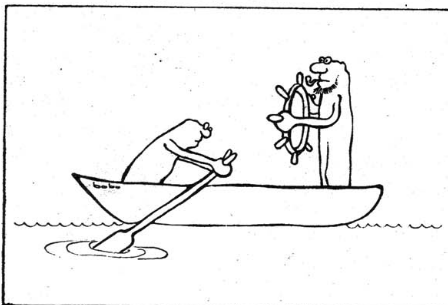
Симпатії до незалежної України переходять у сферу практичних дій.

3

ДОЗВОЛЬТЕ НЕ ПОГОДИТИСЬ,

ШАНОВНІ КОЛЕГИ З «КОЗЫ». АБО ПРО РЕФЕРЕНДУМ, НОВІ ШТАНИ І НАШІ ЗЛИДНІ

У НАСТУПНОМУ НОМЕРІ

ЖОВТНЕВА РЕВОЛЮЦІЯ. ДВІ ТОЧКИ ЗОРУ:

- **Лідер Руху України Іван ДРАЧ.**
- **Член СПУ Валентин ТРИЗНА.**

СИТУАЦІЯ КРИТИЧНА

Так оцінив становище в СРСР Президент Горбачов, виступаючи в понеділок на засіданні Держради. З метою виходу з кризи він закликав до узгоджених дій для побудови ринкової економіки, а також підтримав економічні реформи Єльцина.

На засіданні Держради прийнято рішення про розпуск приблизно 80 союзних міністерств та скорочення 36 тисяч державних посад.

6

Олександр ТКАЧЕНКО:

«Нам потрібно мати свій український курс розвитку АПК».

Цитата дня

БОРИС ЄЛЬЦИН ПРО ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ З УКРАЇНОЮ

«Якщо навіть вона не захоче приєднатися до договору, торгово-економічні зв'язки Росії з Україною не тільки збережуться, а й поглибляться. Це передбачено практично вже готовим проектом договору про двостороннє співробітництво».

«Известия», 2 листопада.

СТВОРЕНО асоціацію ощадних банків суверенних республік. Установчий договір про це підписали керівники ощадбанків РРФСР, України, Казахстану, Латвії, Молдови, Киргизстану, Таджикистану, Вірменії, Туркменистану, а також ощадбанку СРСР.

Учасники наради підписали угоду про спільні основи взаємовідносин і взаєморозрахунки між ощадними банками республік і ощадбанком СРСР. Ощадні банки республік домовилися про наступність існуючої практики обслуговування населення, про використання наявних у них запасів бланків ощадкнижок, квитанцій та інших документів з символікою ощадбанку СРСР, а також про право користування гербовими та іншими печатками колишніх його установ, про заповнення російською мовою платіжних документів, призначених для функціонування за межами відповідної республіки.

НАЙБЛИЖЧИМ часом у Червонопрапорного Чорноморського флоту з'явиться ще одна військово-морська база. Вона буде закладена на території Краснодарського краю. Таке рішення викликане тим, що Севастополь — головна база флоту — тепер знаходиться на території суверенної України.

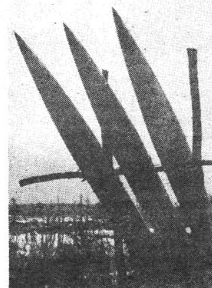

ЗЕКОНОМТЕ 47 крб. 40 коп.!

Це вам вдасться, якщо передплатите «Голос України» на 1992 рік. Адже наступного року газета, куплена в кіоску, обійдеться вам у 30 копійок, а газета, вийнята з поштової скриньки, — лиш у 10 копійок. Відтак, передплатна ціна «Голосу України» на рік — 19 крб. 80 коп., а ціна тих же 250 номерів, придбаних у кіоску — 67 крб. 20 коп. Різниця якраз і становить суму економії — 47.40. У задачі питається: де наступного року братимуть «Голос України» ощадливі люди — у кіоску чи у поштовій скриньці!

9

ЯК ЗАПОВІДНИК «МЕДОБОРИ» НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ СТАВ ПОЛІГОНОМ.

Продовжено передплату на «Голос України» до 15 листопада. Індекс українського видання 60955, російського — 60997. Ціна на 1992 рік — 19 крб. 80 коп.

ГОЛОС України

Засновник — Верховна Рада України

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
252047
Київ, вул. Нестерова, 4

ТЕЛЕФОНИ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ:

Приймальня — 446-92-11

Відповідальний секретар — 446-72-63

Завідуючий корсіткою 441-84-42, 224-72-54 [телефакс].

ВІДДІЛИ:
парламентський — 441-84-52, 441-85-64,
листів — 441-82-05, 441-29-61,
економіки — 441-88-07,
аграрний — 441-86-18,
міжнародний — 446-91-20,
охорони здоров'я — 441-88-06,
соціальних питань — 441-88-05,
екології — 441-88-59,
культури — 441-86-44,
спорту — 441-88-08,
інформаційний — 446-61-13, 441-86-20,
історії України — 441-88-62,
військових питань — 441-88-52,
реклами — 441-89-44,
бухгалтерія — 441-84-00.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Індекс 60954

Тираж 158.700

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Газета виходить 5 разів на тиждень. Сьогодні на 16 сторінках.

ПЕРЕБУВАННЯ НА ПОЛТАВЩИНІ

Сотні запитань — і на кожне відповідь. Саме такий регламент запропонували виборці Полтавщини Голові Верховної Ради України Леоніду Кравчуку, і він його підтримав.

Що сьогодні найбільш хвилює людей, зокрема, робітників і службовців лубенського заводу «Лічмаш», куди глава українського парламенту прибув одразу з дороги? Відсутність сировини для ритмічної роботи і непевне майбутнє підприємства в умовах ринку, зростання цін і нестача житла. Власне, за що не візьмись сьогодні — проблема, а за кожною з них — людина. Та поміж цього безмежного спектра труднощів і бід, найзлободенніша і найболючіша проблема — майбутнє України, її стосунки з республіками колишнього Союзу, і насамперед Росією. Ось що почули лубенчани у відповідь:

— Чого нам треба боятися сьогодні? Не нового ДКНС — він ніколи не прийде, бо народ відчув свою силу. І навіть не економічної скрути — її ми неодмінно переборемо, бо вміємо і любимо працювати. Найстрашніше нині — остаточно посваритись із Росією. А цього дехто дуже хоче. І там хочуть, і в нас теж. Звідти йде шовінізм, а від нас — націоналізм. І цю загрозу ми маємо зупинити, хоч би що там не було. Так, нам буде нелегко йти цією дорогою, але маємо зберегти спокій і мир для наших дітей і онуків. Найближчим днями я матиму зустріч із Борисом Єльциним, і ми скажемо на весь світ, що росіянам і українцям нічого ділити на цій землі.

Село Лобачі Решетилівського району розкинулось при автотрасі. Велике, красиве і господарі у тамтешньому колгоспі імені Димитрова тямущі. Хоч як не сутужно, але будують житло, об'єкти соціально-культурного призначення, а ще всіляко розвивають підсобні промисли. Є в Лобачах свої і крупорушка, і олійниця. Як кажуть, не голодні і не босі, та тривога від того не спадає. Найточніше її передали літні селянки: «Тільки б мир і спокій», бо «не приведи, Господь...» Поринули гіркі спомини про війну, чорне голодне лихоліття. Л. Кравчук поклав вінок до пам'ятника загиблим у роки Великої Вітчизняної війни, монумента жертвам голодомору і сталінських репресій.

Полтава — місто студентське. П'ять вузів, два десятки технікумів, навіть коледж. Отож бажаючих потрапити на зустріч з Л. Кравчуком у медичному стоматологічному інституті не бракувало. Не всім вистачило місць у найбільшій аудиторії — озвучили просторий вестибюль і приінститутську площу.

Студентів за язик тягнути не треба, отож і запитання лунали найнесподіваніші.

— Чому, приміром, не святкується річниця Жовтневої революції?

Леонід Макарович не без гумору відповів: «А хто це сказав? Є свято, 7—8 листопада. Вихідні дні. Збирайтесь, святкуйте. Але ніхто не дає ніяких вказівок: як святкувати, скільки прапорів нести, де кому стояти і куди йти, кому кричати «Ура!», де танцювати і у що зодягатись. Віднині командувати народом ніхто не буде».

Прозвучало питання і про те, чи вірить кандидат у Президенти в Бога?

— Знаєте, людини, яка б ні в що не вірила, мабуть, немає. Людина завжди мусить вірити в ідею, у щось неприземлене — звідси злет думки, той внутрішній стан душі, який завжди робить людину людиною. Але в одних ця віра в ідею як щось таке високе, надуховне.

Досить гостро прозвучало питання про відмінності у програмах кандидатів у Президенти. Зокрема, В'ячеслав Чорновіл, перебуваючи у Полтаві, заявив, що його передвиборній програмі 30 років, а програмі Л. Кравчука — 30 днів. Чи так це?

— Слова суверенітет і незалежність існують тисячоліттями, — зазначив Л. Кравчук. — І те, що В'ячеслав Максимович боровся за суверенітет України, причому боровся давно, це правда. Але це зовсім не означає, що вже тоді він мав свою програму, адже і рік, і півроку тому на сесіях він говорив далеко не те, що говорить зараз. Але щодо суверенності України, то це її давня ідея. І не тільки його. А й Лук'яненка, і Стуса, і Шевченка. Тисячі людей боролися й страждали за незалежність України. Власне, сьогодні весь народ окрилений цією ідеєю. І він прийде до урни 1 грудня і проголосує. Вірю, що проголосує за своє життя, за незалежність. Без крові — в мирі, спокої, злагоді. Ми можемо це зробити. У нас повинно вистачити і хисту, і розуму, і мужності.

Наступна зустріч — у Палаці культури залізничників. Знак поваги і довіри — так можна охарактеризувати атмосферу залу. Люди зрозуміли Л. Кравчука. Ось лише два монологи.

М. Сидоренко: — Мені імпонують зваженість і толерантність Кравчука. Вважаю, що це той лідер, який потрібен сьогодні Україні. Голосуватиму за нього.

Л. Приходько: — Я росіянин, але моя Батьківщина — Україна. Віддам свій голос їй...

А пізно ввечері — прямий ефір: Л. Кравчук перед радіослухачами області.

Учора Голова Верховної Ради України Леонід Кравчук провів зустрічі в трудових колективах Кременчука і Кіровоградської області.

Григорій ГРИНЬ, Анатолій КРАСЛЯНСЬКИЙ,
спеціальні кореспонденти «Голосу України».
Полтава.

Парламентська хроніка

І ГВАРДІЯ, І МИТО, І НАУКА — ВСЕ ПОТРІБНЕ

Денне і вечірнє засідання 4 листопада

У першому читанні депутати прийняли Митний кодекс України, Закони «Про державне мито України» та «Про основи державної науково-технічної політики».

Після детального обговорення й узгодження позицій парламентарі на вечірньому засіданні в останньому варіанті прийняли Постанову Верховної Ради республіки «Про порядок введення в дію Закону України «Про Національну гвардію України» та «Про порядок комплектування військового, матеріально-технічного і фінансового забезпечення Національної гвардії України», узгодили сам порядок комплектування й забезпечення гвардійців, чим остаточно узаконили існування Національної гвардії республіки з 4 листопада 1991 року.

У плані наявності власних законів Україна, образно кажучи, нагадує багатолітнього в'язня, який вийшов на «свободу», а власного законодавчого «майна» нема. Воно «конфісковане» років триста тому і доводиться або набувати власне, або користуватися «тюремними лахами», що тріщать у швах, бо не відповідають новим умовам і планам щодо майбутнього життя і нових принципів співіснування із сусідами. Яскравий приклад цього — наша митна справа: Україна хоче будувати ринкову економіку, відкрите для людей і для товарів суспільство, а жити поки що доводиться за старими союзними законами і правилами, злегка змодифікованими актами прісно пам'ятної «залізної завіси».

Ось про це й говорили доповідачі-співавтори Митного кодексу і Закону про державне мито України, депутати О. Дунтау (Одещина), І. Заєць (Київ), Д. Захарук (Івано-Франківщина), заступник міністра фінансів України В. Ільїн, представник Державного митного контролю А. Пилипенко. «Потрібно вирішити завдання стимуляції соціально-економічного розвитку держави, зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків, забезпечення і додержання законодавства про митну

(Закінчення на 3-й стор.).

«Добавили собі зарплату, добавте нам пенсію»

Ранкове засідання 5 листопада

Судячи із заяви групи народних депутатів, зокрема Генріха Алтуняна, Степана Хмари, яка опублікована в минулому номері «Голосу України», багатьох народних обранців хвилює питання... безголів'я... служби національної безпеки України (колишнього КДБ). Про рішучість Степана Ільковича в цьому питанні можна було судити вже з того, як він ще перед початком засідання першим займав чергу біля третього мікрофона.

Але життя вносить корективи. І С. Хмара хоч і заговорив про Голову, однак не СНБУ, а нашого парламенту. Як, до речі, й депутат Алтунян та багато інших. А схвилювали їх відсутність Л. Кравчука й особливо наміри Прем'єр-міністра Фокіна, який начебто зібрався підписувати в Москві економічний договір суверенних держав. Адже не можна, казали депутати, цього робити без «благословіння» Верховної Ради чи хоча б елементарного ознайомлення її із текстом договору. І взагалі не можна парламенту йти на вихідні, доки не буде з'ясовано економічну ситуацію в республіці. Одне слово, Вітольда Фокіна, а то й Леоніда Кравчука — негайно сюди, на засідання.

Стало зрозуміло, що без вирішення цього питання годі сподіватися на подальшу роботу в запланованому руслі.

Як це часто трапляється, довелося шукати заспокійливих аргументів. На трибуну було запрошено нашого «посла» в Росії депутата Крижанівського, який підкреслив: мовляв, так, Вітольд Фокін висловив надію, що такий договір буде підписано найближчими днями. Але це його право — сподіватися, і, напевне, сподіватиметься на підписання такого договору він ще довго...

Одне слово, зійшлися на тому, що Прем'єр-міністрові, який, до речі, тут, у Києві, на своєму робочому місці, буде відведено час для пояснень позиції.

Маю зазначити, що після першої ж перерви Вітольд Фокін заявив, що ніякого договору в Москві він не підписував.

Не виникло сумнівів і щодо актуальності наступного питання, яке виносилося на розгляд сесії. Бо ще на підході до приміщення Верховної Ради депутатів перепиняли люди з написами на плакатах, на зразок оцього: «Добавили собі зарплату — добавте нам пенсію».

Як сказав депутат Дорогунцов, розійтися із зали засідань народні обранці не можуть доти, доки не приймуть Закон «Про пенсійне забезпечення».

А оскільки розійтися декому таки хочеться, то робота над цим законопроектом в другому читанні, як на мене, була плідною... Якби не деякі спотикання. Чимало часу втратили, наприклад, під час обговорення тринадцятої статті «Пенсії на пільгових умовах». Якщо пам'ятаєте, під час першого читання найбільше поправок було внесено саме до неї. Таке повторилося й нині. Депутати — представники різних професій, як кажуть, тягнули ковдру кожен на себе, вимагаючи пільг хто для водіїв, хто для свинарок, хто для журналістів...

Хоч врешті-решт, подумалося, як можна приймати рішення про пільги представникам тієї чи іншої професії, якщо з цього приводу не попрацювали спеціальні атестаційні комісії, які й можуть визначити міру шкідливості тощо цих професій.

І як результат, не обійшлося без казусів. Скажімо, особливу активність проявили депутати — представники аграрного комплексу, їх підтримували інші. А коли проголосували за тринадцяту статтю в цілому, з'ясувалося, що аграрники програли. Довелося після дебатів переголосовувати. Во воно так завжди: хто спішить, той...

Анатолій БЕНЬ,
спеціальний кореспондент «Голосу України».

І ГВАРДІЯ, І МИТО, І НАУКА—ВСЕ ПОТРІБНЕ

(Закінчення. Початок на 2-й стор.).

справу, ефективного використання засобів митно-тарифного регулювання, створення умов для прискорення товарообігу і пасажиропотоку через кордони України, захисту інтересів споживачів товарів, що ввозяться і вивозяться через кордони, боротьби з контрабандою, запобігання проникненню зброї, наркотиків і вивезенню культурних та історичних цінностей з України», — заявив О. Дунтау. Усе це може зробити або не зробити розумна митно-тарифна політика. Основи її та принципи було закладено 4 листопада.

Це, по-перше, відкритість кордонів України: держава не заважає торгувати товарами, а тільки регулює процес з огляду на власний бюджет і захищає внутрішній ринок. По-друге, митну справу України узгоджено з відповідними митними нормами й орієнтовано на них, а не на старий союзний «спадок». По-третє, диференційований підхід до кордонів з країнами Заходу і колишніми республіками СРСР: громадянам України не треба лякатися, що їх безжально «обшмонають», коли вони захочуть поїхати в Росію, Білорусь чи Молдову. Але й контрабанда не дозволяється: такі товари будуть реалізовані, а кошти підуть до місцевих і республіканського бюджетів. По-четверте, нікому і ніякого вертикального підпорядкування митної справи України не буде. Це буде власна політика і власні служби незалежної держави, які забезпечують її економічний суверенітет.

Окремо, як на мене, треба зупинитися на положеннях Закону про державне мито, який має встановити єдині правила і принципи державних платежів під час оформлення всіх видів документацій громадян у судах, нотаріаті, міністерствах і відомствах, Радах тощо. Всі ми знаємо, як інколи доводиться «побігати», щоб отримати в інстанціях потрібний «папірець». Заступник міністра фінансів України В. Ільїн запропонував, по-перше, чітко визначені ставки платежів, по-друге, простий і пропорційний методи обчислення цих платежів у залежності від вартості оборудки. Але то стосується більше «великих справ» і великих сум. Головне в тому, що для простих громадян передбачено істотне і чітко визначене зменшення платежів під час оформлення документацій на різні фінансові операції. Уніфіковані платежі й на оформлення документів для виїзду, наприклад, за кордон. Визначає Закон про мито й істотні пільги для окремих громадян і для окремих операцій, наприклад, для «чорнобильців» та для оборудок, пов'язаних з відвіданням родичів, з різними складними й делікатними особистими сімейними ситуаціями (смерть родичів, відвідання близьких, їхніх могил, одержання спадку від загиблих під час охорони Батьківщини тощо).

Не викликав особливих заперечень і Закон «Про основи державної науково-технічної політики», запропонований народним депутатом СРСР С. Рябченком (від Кабінету міністрів) та народним депутатом України М. Головенком (Одещина). Закон потрібний хоча б уже з огляду на те, що без науки, наукоємких технологій, науково-технічного прогресу, який забезпечить модернізацію народного господарства, без чіткого фінансування фундаментальної і прикладної науки, без створення власного наукового середовища і припинення відпливу наукових кадрів «у світи й за океани» годі й говорити про побудову сучасного індустріального цивілізованого українського суспільства. А забезпечити все це може не колишній поверховий підхід до науки, а продумана й фінансово забезпечена державна політика нової України. Фінансувати науку передбачено з двох основних джерел: державного бюджету та іноваційних фондів (позабюджетні надходження поєднуються з відрахуваннями підприємств, осіб тощо). Фінансуватимуть держава і підприємства наукові розробки та дослідження на спецзамовлення.

Депутати проголосували за закон, пов'язавши науково-технічну політику України з вирішенням проблем науково-дослідницького обладнання й устаткування і приєвоєння власних наукових ступенів, з народною освітою як фундаментальною базою «великої» науки і незалежною науковою експертизою доробків вчених, з економічною доцільністю, раціоналізаторством і винахідництвом та питаннями охорони здоров'я народу і соціального захисту прав самих науковців, з галузевою наукою.

Володимир СКАЧКО, парламентський кореспондент «Голосу України».

ДОЗВОЛЬТЕ НЕ ПОГОДИТИСЬ,

ШАНОВНІ КОЛЕГИ З «КОЗЫ», АБО ПРО РЕФЕРЕНДУМ, НОВІ ШТАНИ І НАШІ ЗЛИДНІ

«Высказав свою позицию, от дальнейшей полемики, откуда бы она не исходила, воздерживаемся».

Такими словами закінчується стаття в «Козе» за 30 жовтня ц. р. **«Парламент Украины: распродажа оптом и в розницу».** Звучить наче — вирок остаточний і оскарженню не підлягає. Чи не занадто?

Мені імпонує «бодливость» «Козы», сміливість, неординарність, сенсаційність її публікацій. Не раз ми, колектив новий, із заздрістю (білою) читаємо деякі виступи «Козы» і, без перебільшення, поважаємо її журналістів. Та при всій повазі добре знаємо, що й наші виступи, і матеріали «Козы» — то далеко й далеко не завжди остання інстанція істини.

Спробую, як редактор парламентської газети і депутат, внести ясність в ті питання, про які йдеться в згаданій публікації. Почнемо з найпринциповішого.

«Кабинет министров должен уйти в отставку, а парламент — самораспуститься. Проведение референдума 1 декабря должно быть признано неправомерным, т. к. речь о воссоздании украинской государственности, отнюдь не о провозглашении ее. Выборы президента надо проводить после принятия новой Конституции и выборов нового профессионального парламента на многопартийной основе».

Браво: Залишається додати: оскільки ми, таким чином, залишимось без Кабінету міністрів, парламенту, Президента, без Конституції, то що далі? Хай нами керують з Москви? Чи звідки? Чи переходимо до анархії остаточно?

Кабінет міністрів у нас — не подарунок. Це — факт. Людей морально застарілих там аж занадто. Вони, ці люди, вміють розподіляти, а не створювати умови для впровадження ринку. Але є вже в кабінеті нові люди: Спіженко, Лановий, Морозов, Хоролець, Щербак. Пригадайте, як Голова Верховної Ради наполягав на призначенні останнього. Як кілька разів ставив кандидатуру Жулинського. І вам стане зрозуміло, людей з якими моральними і діловими якостями хоче бачити Кравчук в складі Кабінету міністрів.

Це не залишає каменя на камені від вигадок і натяків про те, що Кравчук, в разі обрання Президентом, потягне в уряд стару номенклатуру. Може хтось таки буде з старих кадрів. Якщо пройде за діловими якостями. Головне ж, перший Президент України, хто б ним не став, має разом з парламентом розібратись з складом Кабінету міністрів. Але для цього треба, щоб був Президент і була Верховна Рада в нелегкий перехідний період. Так, Народна Рада у Верховній Раді дещо втратила свою згуртованість. Та це ж зрозуміло. Иде боротьба за президентство і серед кандидатів — в основному її представники, її лідери. Головне ж, що кандидати їздять по регіонах і несуть людям правду про незалежність України.

Що ж до референдуму, то він правомірний і потрібний Україні як ніколи. І тому, що був референдум 17 березня, а з того часу сталося головне — розвалився колишній Союз. Але результати того референдуму Верховна Рада не може відмінити. Це може зробити тільки новий референдум. І тому, що світ визнає Україну як незалежну державу тільки після волевиявлення її народу. Про це говорили і Кравчуку, і іншим членам нашого парламенту, і Буш, і Міттеран, і Коль, і Малруні і інші керівники держав. А от якщо народ, не дай Боже, не підтримає Акт про незалежність, тоді справді Верховна Рада має саморозпуститись, а Україна має повернутись у звичний стан колонії, з якої центр знову викачуватиме, що захоче і як захоче, залишаючи маріонеткові органи місцевої влади з мізерними коштами на вирішення соціальних і інших місцевих питань.

Глибоко помиляється той, хто думає, що в обмін на незалежність ми одержимо ліс для шахт, пальне і т. д. Ніхто не може нам продати те, чого сам не має. В Росії колосальний спад виробництва. Заяви її лідерів типу «не підпишете — не дамо», мають лише політичне, а не економічне значення. За тими заявами не стоять ешелони з лісом і нафтою. Шановний Єльцин, як це з ним трапляється, погарячкував, давши влітку команду не укладати договори з українськими підприємствами. Потім дійшло — «себе дороже» такий розрив зв'язків. І днями відмінив той свій циркуляр, відкрив шлях до горизонтальних зв'язків. Висновок з того простий: на нас тисли і будуть ще тиснуть, втягуючи в Союз, намагаючись таки створити центр, який би керував нами, втручався в наші справи. Але якщо не піддамося, будемо твердими, то і в Москві нарешті збагнуть: з нами можна розмовляти тільки мовою рівноправного партнерства. І така мова, єдино прийнятна, зміцнюватиме взаємоповагу українського і російського народів.

Тепер про значно менш важливе, ніж референдум. Бажаючі можуть, згідно з рекомендацією «Козы», ознайомитись із списком «работников Секретариата ВС Украины». І знайдуть там і «знакомые лица», тобто колишніх членів колишньої компартії і чимало членів інших, діючих партій. А як інакше? Знову «до основанья»? Це ми проходили. Не звертали уваги на професіоналізм, аби людина своя. І тепер наче ж зрозуміли: еволюція, включаючи й роботу з кадрами, краща за будь-яку революцію. Нікому ж, мабуть, не прийде в голову міняти головного редактора «Козы» лише на тій підставі, що він не один рік працював у Київському міськкомі і в ЦК компартії. Бо зараз значно важливіше, що він зробив з «Козы» популярне й демократичне видання, чи не так?

«...в один прекрасный день депутаты приятно удивились, придя получать зарплату, — их оклад возрос на 400—500 рублей сразу. Как сообщил руководитель Секретариата Н. Г. Хоменко, сделано это по распоряжению Л. М. Кравчука. Но ведь такое решение, насколько нам помнится, может принять Верховный Совет», — пише «Коза». І пов'язує це з майбутніми виборами Президента, з потребами колишніх компартфункціонерів, які «трудоустраиваются» у ВР.

Перед нами приклад того, як звичайну автоматичну індексацію зарплати, проведену в усіх трудових колективах України (редакції газет тут не виключення) в зв'язку з інфляцією, можна видати за спробу ледь не підкупу депутатів і перекласти за це вину на Голову ВР.

Народний депутат, який постійно працює в парламенті членом комісії, одержував до жовтня 600 крб. Зараз — 1000. Що, це багато при нинішніх цінах? Особливо якщо врахувати, що депутат харчується в готелі за високими цінами. А сім'я перебивається вдома. Можу сказати, що наші народні депутати і їх сім'ї живуть так само злиденно, як і весь наш народ. І це — справедливо. Досягнемо добробуту — то й народні депутати, певно, не будуть ходити в блискучих (в деяких місцях) костюмах. До речі, про оту саму мануфактуру для депутатів, яку «Коза» не обійшла увагою. **«Распродажа по дешевым ценам супердефицитных товаров»,** як стверджує «Коза», насправді була спробою хоч якось одягти депутатів. І ніяких дешевих цін. Кожен міг купити один невибагливий костюм за шістсот з гаком карбованців, одні туфлі за сто з гаком, одні чоботи за двісті і дрібниці типу зовсім недешевих краваток і сорочок. Все — за Павловим, хай йому в камері гикнеться.

Не знаю як хто, а я в своєму захвицяному костюмчику почувався у вересні в Німеччині не дуже зручно. Отож придбав. До речі, продаж речей зараз не рідкість у трудових колективах, не виключаючи й самої «Козы».

«Многочисленные вояжи за границу» народних депутатів теж не подобаються «Козе». По-перше, не такі вже й численні, по-друге, ці вояжі, як правило, оплачуємо не ми, а країни, що запрошують наших депутатів, а по-третє: це один з ефективних шляхів зміцнення позицій України на міжнародній арені. Без контактів парламентаріїв різних країн аж ніяк не обійтись. Бо послухаєш коментаторів так званого ЦТ: ну не хочуть західні бізнесмени мати справу з республіками — тільки з СРСР, а поїдеш — і маєш іншу інформацію.

Переживаємо нелегкі часи. Идемо до референдуму. На карб поставлено найголовніше і найсвятіше — незалежність України. На об'єднання народу навколо цієї ідеї, вистражданої нашими предками, працює Голова ВР, працює й парламент. Можна по-різному ставитись до окремих народних депутатів, до окремих груп чи фракцій, але, сподіваюсь, народ України ніколи не забуде, що саме цей парламент прийняв колосальної ваги документи — Декларацію про державний суверенітет України і Акт про незалежність. З цим він і ввійде в історію чи пропрацює до 1995 року чи менше. Не знаю, як у кого, але в мене не підніметься рука писати, що парламент треба розпустити тому, що депутати мали можливість придбати штани чи сорочку, чи навіть автомобіль. Або за те, що їх сім'ї, в розрахунку на прожитковий мінімум, перестали бути за межею бідності, а піднялися на рівень тієї межі.

О, гіркі злидні наші, о популізм без міри!

Абсолютно згоден з «Козой» в одному: парламенту слід інтенсивно зайнятись економічними законами. Певен, що грудень принесе новини саме в цьому напрямку.

Не претендую на абсолютну істину і залишаюсь передплатником і шанувальником «бодливой» «Козы»

головний редактор «Голосу України», народний депутат України Сергій ПРАВДЕНКО.

Телеграфним рядком із Запоріжжя

ВСІМ ХОЧЕТЬСЯ ГОРІЛКИ

Велика група робітників заводу «Іскра» надіслала категоричну вимогу до облвиконкому: запровадити торгівлю спиртним і тютюном за списками — як милом, цукром та сірниками.

УНІВЕРСАЛЬНА БІРЖА

під назвою «Хортиця» провела презентацію на знаменитому острові. Очолює її молодий президент О. Бондаренко. Днями біржа здійснить бізнес-тур по Дніпру.

РОБІТНИЧИЙ КОМІТЕТ

об'єднання «Запоріжтрансформатор» висловив незгоду з адміністрацією, яка має намір роздробити великий завод на малі підприємства.

НЕЗАБАРОМ

завершиться спорудження шикарних котеджів у найпрестижнішому місці Правого берега, поруч з піонертаборами (для працівників торгівлі, ресторанів, автосервісу).

«БАЛ САТАНИ»

правиться нині у приміщенні цирку. Шоу жахів (США — СРСР) зігріває руки підприємців: вартість квитка — до 10 карбованців.

АБИ СОЛОДКЕ

Кондфабрика імені 40-річчя КПУ попередила покупців, що цукерки «Лайка» надходитимуть в етикетках «Лабіринту», «Освіжаючого» — в обгортках «Хуторянки» і т. д. На фабриці закінчуються пакувальні матеріали.

Олександр МИХАЙЛЮТА.

ЧИТАЙТЕ ГАЗЕТУ РУХУ

Попри всі негаразди, видання Народного руху України — «Народна газета» — таки вижила, і тепер виходить тижнево. Усі неодержані за цей рік числа будуть компенсовані спецвипусками.

«Народна газета» — це інформація про діяльність Руху з перших вуст, аналітичні статті на актуальні теми, репортажі з-за кордону, правда про національно - визвольні змагання тощо. Головне спрямування видання — утвердження реальної незалежності України.

Передплата на рік — 15 крб. 60 коп.

на півроку — 7 крб. 80 коп.

Індекс — 60984.

Передплата триває до 15 листопада.

ЖУРНАЛІСТИ — ПРОТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЛОКАДИ

Як повідомляв «Голос України», перед Верховною Радою Кримської АРСР відбулися дві акції. Депутат Кримської АРСР Ю. Мешков на знак протесту проти зняття з порядку денного сесії Верховної Ради Криму питання про референдум про самовизначення Криму, оголосив голодовку. Чотири журналістки — Тетяна Коробова та Олена Громова з Кримського телебачення, Ліля Буджурова з кримськотатарської газети «Авдет» та Олена Савченко з «Кримського комсомольця» оголосили альтернативну голодовку. Річ у тому, що Ю. Мешков проводив акцію під триколірним російським прапором і вимагав приєднання Криму до Росії. Журналістки протестували проти проведення референдуму в умовах відсутності демократії, в умовах справжньої інформаційної блокади Криму — коли існує лише одна точка зору, робляться спроби спровокувати зіткнення на національному грунті. Вони проводили акцію під трьома прапорами: триколірним російським, синьо-жовтим українським та голубим татарським.

У перший день голодовки жінкам було скрутно: вони чули на свою адресу лайки і погрози. Але Кримське телебачення, показавши великий сюжет про Мешкова і прихильників (до нього приєдналися депутат Сімферопольської міськради В. Лєбєдєв, колишні «афганці» з клубу «Баграм») і сам факт голодовки жінок з негативним коментарем, саме гадки не маючи, викликало хвилю співчуття до акції журналісток. На другий день до голодуючих жінок прибули люди з різних міст Криму, привезли теплий одяг, квіти.

Результат авантюри Мешкова — Олена Громова та Олена Савченко, яким стало дуже погано, вимушені були припинити голодування, п'ятеро «афганців» теж постраждали. По ходу подій до жінок приєдналася редактор Кримського радіо Ніна Дзюба. Ліля Буджурова зустріла на площі перед Верховною Радою день народження. Їй принесли квіти...

У п'ятницю, зібравши необхідну кількість голосів депутатів Криму для скликання чергової сесії, депутат Мешков припинив голодування. Припинили і журналістки. Але депутат Сімферопольської міськради В. Лєбєдєв, дізнавшись про те, що дехто з депутатів зняв свій підпис і сесія Верховної Ради Криму може не відбутися, знову почав голодувати. Чим закінчиться акція — сказати важко. Але одне можна сказати впевнено: в такий спосіб проблеми не вирішуються. Тим більше, коли керівництво веде подвійну гру. Говорячи одне, роблячи інше, номенклатурне керівництво Криму має одну мету: втриматися біля керма влади. А хтось іде на барикади, не знаючи, що його вже зрадили...

Отже, референдум — не завжди панацея. І кому про це не знати, як не журналістам. Треба перерізати пуповину, яка пов'язувала партію (хоч і колишню) з партійною пресою, — і сідати за стіл переговорів.

Костянтин ПАРИШКУРА.

Р. S. На засіданні Верховної Ради Кримської АРСР 4 листопада під тиском М. Багрова прийнято рішення провести позачергову сесію Верховної Ради КАРСР з одного питання: обговорити проект закону про референдум у Кримській АРСР.

СОБОР, ЯКИЙ НЕСЕ РО

У Києві відбувся другий Собор Української православної церкви (на першому Соборі український екзархат Російської православної церкви і став Українською православною). Собор розглянув релігійну ситуацію на Україні і дійшов висновку, що вона загострилася завдяки відродженню Української автокефальної православної церкви, Української греко-католицької церкви. Це призвело до розподілу майна в багатьох регіонах, насамперед, західних. Дійшло до бійок представників різних конфесій за право володіння храмами і церковним майном.

Тому Собор вирішив звернутись до Патріарха Московського і Всея Русі Алексія II з проханням надати УПЦ статусу автокефальної (незалежної), а митрополії — статус патріархату. Собор звернувся до віруючих визначитися у вірі й підтримати керівництво УПЦ. В такому розвитку керівництво бачить «усунення внутрішніх протиріч з УАПЦ».

Реалії

Для усунення протиріч між вірменськими християнами і азербайджанськими мусульманами, як відомо, Католікос усіх вірмен зустрічався з Муфтієм азербайджанців. Для усунення ж протиріч з УАПЦ УПЦ бере собі право автокефалії, а Філарет стає патріархом. У Софійському соборі відбувається літургія, під час якої лунає анафема «шовіністам і сепаратистам», слова молитви за нового патріарха Філарета. А як же Мстислав? А як та церква, яку після собору, організованого КДБ у 1946 році, фізично знищували? 32 єпископи, понад 2000 священиків, десятки тисяч віруючих УАПЦ не повернулися з сталінських таборів, тоді як ті, хто «ламався», непогано жив у лоні єдиної офіційно існуючої християнської парафії — РПЦ.

РПЦ, яка скомпрометувала себе тісним співробітництвом з ... турними ст... завдяки ц... денько ста... рук храми ... прибрала ... вала УАП... неї на Ук... нів вірних ... їзму та ві... конфесій? ... у профс... все дорос... ця церква... правонаст... кого екзар...

Давайте ... ми за інер... сійською ... вою, нік... Принаймні ... Це був ... звісни ... доброво... єднанням. ... «союз» р... риторіаль... віщо з... УАПЦ як... кви? Нав... сіян, яки... льйонів, ... церкви? ... УАПЦ д... РПЦ — ...

Не хоч... четься ві... ховної ім... назватися ... не ділі... колись м... зумний в... А хр... госпні, по... володаря... немає, б... одно то... шилос... всіх в... в церкв... риковим.

К...

На фо... знову оф... охороно... го.

Віталія ...

Оказії

КРИМ—БЕЗ ПРОБЛЕМ

Як повідомив віце-комісар Молодіжної ліберально-революційної спілки «Лучи Чучхе» Павло Крупський, політбюро їхньої організації запропонувало своє вирішення кримської проблеми. Для цього пропонується до 1 грудня:

а) перекопати Перекоп і зробити протоку завширшки не менш ніж 12 кілометрів;

б) поглибити Сиваш;

в) викопану землю використати для засипки Керченської протоки.

І, таким чином, здійснити акт історичної справедливості, з'єднавши Крим з Росією.

ІВА «Схід».

Кар'єра

Повернення Потебенька

Херсонський обком компартії був трампліном для кар'єри колишнього генерального прокурора республіки Михайла Потебенька. Нещодавно він повернувся у рідні пенати — працює четвертим заступником прокурора області, призначений членом колегії. Херсонці зустріли столичного чиновника без овацій: важко забути гучну справу з арештом народного депутата України Степана Хмари, жертв прокурорських помилок і понівечені долі громадян, про які писала місцева преса.

Заступник прокурора області Олексій Вернидуб (прокурор області Анатолій Семенов ухилився від розмови з кореспондентом) на запитання, як розуміти виникнення в установі нової посадової одиниці, не передбаченої штатним розписом, чи не сталося, як у історії одного гоголівського героя — коли для бального хотіли створити департамент, відповів:

— Ні. Передбачається, що новий заступник патронуватиме транспортну та природоохоронну прокуратуру, які будуть підпорядковані територіально нам.

Отже, сенсації з працевлаштуванням Потебенька не бачимо. Одне здивувало працівників: четвертому заступнику встановлено посадовий оклад більший, ніж самому прокурору — 700 карбованців. Як особі, що постраждала від чорнобильської катастрофи. Про що є відповідний наказ нинішнього Генерального прокурора України Віктора Шишкіна за номером 1284 від 24 жовтня 1991 року.

Іван КАЛИНИЧЕНКО.

Херсон.

Вибори Президента

СЮРПРИЗ ДЛЯ КАНДИДАТА

в президенти України І. Юхновського приготували, без сумніву, колишні представники збанкрутілої системи у Чернігові. Під час його приїзду на Чернігівщину у гаражі колишнього обкому партії, що переданий водіям «швидкої» допомоги, вчинено злодійський погром. При тому, що об'єкт охороняє пост міліції. Незапланована «екскурсія» Ігоря Рафаїловича до місця вандалізму не вплинула на зважений, діловий тон розмови з учителями Чернігова, викладачами технологічного інституту, громадськістю обласного центру. Під час зустрічей кандидат у президенти України сказав, що розпад Радянського Союзу є абсолютна реальність. Він не бачить нічого трагічного в тому, якщо результати на виборах не виявляться на його користь. «Усі кандидати — порядні люди,— зауважив І. Юхновський.— І хто б з нас не переміг, він, вважаю, працюватиме для єдиної мети, що стоїть перед нами всіма,— побудова незалежної України».

Наш кор.

Чернігів.

РАКЕТИ НЕ ПОВИНН

Суперечливі факти повідомили засоби масової інформації щодо пуску ракети в районі Світловодська. Чого тільки не було сказано! І те, що стартувала вона через замикання внаслідок відволоження кабельних мереж, і що пролетіла вона 7 кілометрів і впала в полі (з інших джерел — на перехресті доріг, одна з яких веде до Кременчука), що поранено кілька солдатів, а депутати Світловодської райради заявили, що будуть добиватися передислокації ракетного дивізіону протиповітряної оборони.

Почнемо з останнього. Депутати Світловодської райради, за словами її голови П. Коваленка, сном і духом не відають про те, що вони прийняли таке відповідальне рішення. Тому, що це не в їхній компетенції. Ракетний дивізіон розміщено на території селища Власівки, яке підпорядковане Світловодській міськраді.

Не летіла ракета 7 кілометрів, а впала на території військової частини, подолавши всього 800 метрів, і нікого не поранило. Лише два бійці, які знаходились поблизу пускової установки, отримали легкі опіки. Правда, упала вона, за щасливим збігом обставин, на відстані всього ... ща боєз... ближче ...

І не ... ня конт... кета, як... рез гру... вуючого ... реплутал... першого ... ввімкну... Не туд... кета пі... да, дал... ла — ... ції пус... гун на... бухнув... ливний ... цювати...

Пові... ядерно... мала, ... ше пос... ми зар... стріле... ону — ... ої ГЕ... ська М... нині м... мілітар... ної її ... лише ... маним ... тегічн... Украї... треба ... обєрдан...

Кіро...

СОБОР, ЯКИЙ НЕСЕ РОЗКОЛ

У Києві відбувся другий Собор Української православної церкви (на першому Соборі український екзархат Російської православної церкви і став Українською православною). Собор розглянув релігійну ситуацію на Україні і дійшов висновку, що вона загострилася завдяки відродженню Української автокефальної православної церкви, Української греко-католицької церкви. Це призвело до розподілу майна в багатьох регіонах, насамперед, західних. Дійшло до бійок представників різних конфесій за право володіння храмами і церковним майном.

Тому Собор вирішив звернутись до Патріарха Московського і Всея Русі Алексія II з проханням надати УПЦ статусу автокефальної (незалежної), а митрополії — статус патріархату. Собор звернувся до віруючих визначитися у вірі й підтримати керівництво УПЦ. В такому розвитку керівництво бачить «усунення внутрішніх протиріч з УАПЦ».

Реалії

Для усунення протиріч між вірменськими християнами і азербайджанськими мусульманами, як відомо, Католікос усіх вірмен зустрічався з Муфтієм азербайджанців. Для усунення ж протиріч з УАПЦ УПЦ бере собі право автокефалії, а Філарет стає патріархом. У Софіївському соборі відбувається літургія, під час якої лунає анафема «шовіністам і сепаратистам», слова молитви за нового патріарха Філарета. А як же Мстислав? А як та церква, яку після собору, організованого КДБ у 1946 році, фізично знищували? 32 єпископи, понад 2000 священиків, десятки тисяч віруючих УАПЦ не повернулися з сталінських таборів, тоді як ті, хто «ламався», непогано жив у лоні єдиної офіційно існуючої християнської парафії — РПЦ.

РПЦ, яка скомпрометувала себе тісним співробітництвом з партійно-номенклатурними структурами, саме завдяки цим зв'язкам швиденько стала прибирати до рук храми, які раніше не прибрала і на які претендувала УАПЦ, заявивши, що у неї на Україні... 35 мільйонів вірних. Звідки така цифра у країні войовничого атеїзму та відродження інших конфесій? Чи, може, там, як у профспілках, записують все доросле населення? І ця церква оголосила себе правонаступницею українського екзархату РПЦ.

Давайте відверто. Те, що ми за інерцією називали Російською православною церквою, ніколи нею не було. Принаймні після 1917 року. Це був такий собі сумнозвісний релігійний СРСР з добровільно-примусовим об'єднанням. А тепер духовний «союз» розпадається на територіальні монопольки. Навіщо зазіхати на права УАПЦ як національної церкви? Навіщо позбавляти росіян, яких на Україні 17 мільйонів, своєї національної церкви? Називатися УПЦ чи УАПЦ для філії колишньої РПЦ — лукавство.

Не хочеться, ой як не хочеться втрачати права духовної імперії. Тут хочеться назватися як завгодно, аби не ділитися награбованим колись майном. Єдиний розумний вихід — зупинитися на статус-кво, який склався. А храми, які покинуті безгоспні, передавати колишнім володарям. Тим же, у кого їх немає, будувати нові — все одно того майна, яке залишилося від старих часів, на всіх не вистачить. Не варто в церкві уподоблятися Шариковим...

Костянтин КОСТЬ.

На фото: після літургії — знову офіційні святі отці під охороною від гніву народного.

Фото **Віталія ЛЕЩИНСЬКОГО.**

Вибори Президента

СЮРПРИЗ ДЛЯ КАНДИДАТА

в президенти України І. Юхновського приготували, без сумніву, колишні представники збанкрутілої системи у Чернігові. Під час його приїзду на Чернігівщину у гаражі колишнього обкому партії, що переданий водіям «швидкої» допомоги, вчинено злодійський погром. При тому, що об'єкт охороняє пост міліції. Незапланована «екскурсія» Ігоря Рафаїловича до місця вандалізму не вплинула на зважений, діловий тон розмови з учителями Чернігова, викладачами технологічного інституту, громадськістю обласного центру. Під час зустрічей кандидат у президенти України сказав, що розпад Радянського Союзу є абсолютна реальність. Він не бачить нічого трагічного в тому, якщо результати на виборах не виявляться на його користь. «Усі кандидати — роботящі люди,— зауважив І. Юхновський.— І хто б з нас не переміг, він, вважаю, працюватиме для єдиної мети, що стоїть перед нами всіма,— побудова незалежної України».

Наш кор.

Чернігів.

Уточнюємо

РАКЕТИ НЕ ПОВИННІ ЗЛІТАТИ

Суперечливі факти повідомили засоби масової інформації щодо пуску ракети в районі Світловодська. Чого тільки не було сказано! І те, що стартувала вона через замикання внаслідок відволоження кабельних мереж, і що пролетіла вона 7 кілометрів і впала в полі (з інших джерел — на перехресті доріг, одна з яких веде до Кременчука), що поранено кілька солдатів, а депутати Світловодської райради заявили, що будуть добиватися передислокації ракетного дивізіону протиповітряної оборони.

Почнемо з останнього. Депутати Світловодської райради, за словами її голови П. Коваленка, сном і духом не відають про те, що вони прийняли таке відповідальне рішення. Тому, що це не в їхній компетенції. Ракетний дивізіон розміщено на території селища Власівки, яке підпорядковане Світловодській міськраді.

Не летіла ракета 7 кілометрів, а впала на території військової частини, подолавши всього 800 метрів, і нікого не поранило. Лише два бійці, які знаходились поблизу пускової установки, отримали легкі опіки. Правда, упала вона, за щасливим збігом обставин, на відстані всього 200 метрів від сховища боєприпасів. Якби трохи ближче — була б трагедія.

І не внаслідок відволоження контактів стартувала ракета, як пишуть газети, а через грубу помилку обслуговуючого персоналу, який переплутав контакти, і замість першого учбового каналу ввімкнув другий — бойовий. Не туди підключили — і ракета пішла в повітря. Правда, далеко пролетіти не змогла — внаслідок самоліквідації пусковий ракетний двигун на твердому паливі вибухнув. А інший, рідкопаливний, навіть не почав працювати.

Повідомлення про те, що ядерного заряду ракета не мала, можуть викликати лише посмішку, адже ніхто тими зарядами по літаках не стріляє. Призначення дивізіону — охорона Кременчуцької ГЕС. І якщо Світловодська міська Рада прийняла нині мудре рішення про «демілітаризацію» підпорядкованої їй території, то можна лише поспівчувати непродуманим діям депутатів. Стратегічні споруди суверенної Української держави теж треба охороняти. Що, для цього найматимемо дядька з берданкою?

Микола ВОЛОК.

Кіровоградська область.

Це ж треба!

ІТАЛІЙЦІ У ЧЕРКАСАХ

Більше двох місяців знадобилося депутатам обласної Ради, щоб винести вердикт про передачу партійного майна новим господарям. На останній сесії врешті ухвалили переобладнати монументальне недобудоване приміщення обкому партії під консультативно-діагностичний центр. А щойно прибулим до Черкас президенту й сімнадцятьом директорам фірм італійської компанії «Чечінтернешнл» вистачило кількох хвилин, щоб переконати облвиконком у протилежному — використати фешенебельний будинок під бізнес-центр. Італійські бізнесмени обіцяють, що медики теж будуть у виграші. Фірми оснастять діагностичний центр найновішою апаратурою — або під одним з ними дахом, або в іншому місці. На всі ці добудови й перебудови італійці готові викласти 18 мільйонів доларів. Крім того, як відомо, уряд Італії виділив 5 мільярдів доларів для розвитку ринкових відносин у колишній СРСР. Отже, якщо з боку потенційних партнерів на Україні, зокрема на Черкащині, буде висловлено згоду, то чимала частка цих капіталів «осяде» саме тут. Гості пообіцяли також організувати у 150—200 магазинах області роздрібну торгівлю товарами ширвжитку за карбованці.

Ось скільки спокус звалилося на голови черкащан. Тож сидять тепер облвиконкомівці й депутати і ламають голови над одвічним українським питанням. «Як би не прогадати?».

Анатолій САУХ.

Черкаська область.

Життя Рад

АВТОНОМІЯ У ЗАКАРПАТТІ?

Позачергова сесія Закарпатської обласної Ради народних депутатів ухвалила рішення про проведення на території області 1 грудня цього року референдуму. Запитання в бюлетені має бути сформульоване таким чином: «Чи погоджуєтеся ви, щоб Закарпаття отримало статус автономної території у складі незалежної України і не входило в будь-які інші адміністративні території чи державні утворення?». За це проголосували 72 відсотки депутатів облради. За інформацією з компетентних джерел, напередодні сесії до облради телефонував перший заступник Голови Верховної Ради України Іван Плющ і просив відмовитися від цього задуму. На думку представників крайового Руху, рішення облради спричинить політичне, а, можливо, й національне напруження в області.

Рух-прес.

Уперше

ПРОЩАЙ, ЗБРОЄ

У Києві Еколого-культурний центр разом з «Зеленим світом» провів акцію дитячого роззброєння. Протягом тижня близько 500 дітей обмінювали іграшкову зброю на мирні іграшки, а в неділю зброя, прив'язана до повітряних куль, злетіла в небо. Подібні акції «демілітаризації дитинства» вже … балтиці й Петербурзі.

Андрі…

НАУКА ПРИЗЕМЛЯТИ…

Між іншим

Я був у США, коли надійшла звістка про перші прямі авіарейси з Києва до Нью-Йорка. Варто було бачити, як тому зраділи американські українці. І ось я в літаку, що вирушає з аеропорту Дж. Кеннеді. Звучать українські мелодії, чарівні стюардеси двома мовами розповідають про політ. Але як мало ми почули! Хоч би кілька теплих слів про Україну, навіть не згадали, що рейс здійснює літак «Авіалінії України». Чи не доречно було б, як водиться у світі, подякувати пасажирам за обрання саме цього рейсу, запросити до дальших польотів?

Політ триває вісім з половиною годин. Обслуга привітна, харчування непогане, хоч і без творчої вигадки. Після посадки в Києві прикордонники швидко перевіряють документи, але на привітання, байдуже, якою мовою, не відповідають. Мабуть, свого часу їм заборонили спілкуватися з пасажирами. А от більшість митників не тільки компетентні, а й доброзичливі. На жаль, цього не скажеш про технічні служби аеропорту. У Борисполі настрій пасажирам почали псувати одразу після посадки, подавши до літака лиш два а… довге чекан… Його подак… навалени… дерев'яних… земні бізн… на незрозу… диться ст… кання, і на… мого верху… сказав: «Х… вміння на… якщо не з… док у ва… аеропорту…

Яр…
член-кор…
Україн…
Львів.

…ТИ …КАДИ

…Громова та …, яким стало …ушені були …ування, п'я… теж пост… подій до …лася редак… радіо Ніна …журова зу… перед Вер… день народ… несли квіти… зібравши не… голосів де… для скликан… депутат …ив голоду… і журна… депутат Сімфе… …ради В. Ле… про те, …путатів зняв …сесія Верхов… може не …почав го… закінчиться …важко. Але …вати впевне… проблеми. Тим більше, … веде под… …рячи одне, …номенклатур… Криму має …иматися біля … хтось іде на …ючи, що йо… …ендум — не … І кому про … не журналіс… …різати пупо… …вала партію … з партій… … сідати за…

Костянтин …РИШКУРА.

…данні Верхов… АРСР 4 …ском М. Баг… рішення про … сесію Вер… АРСР з одно… …орити про… референдум …РСР.

…БЛЕМ

…о-революцій… …ого їхньої ор… проблеми. …шки не менш …ченської про… …дливості, з'єд… …ВА «Схід».

…енька

…одного гого… — коли для …орити депар… …бачається, що … патронува… та приро… …уратуру, які …вані тери… …ї з працевла… …тебенька не ба… …вувало пра… …ому заступ… … посадовий … ніж самому … 700 карбован… …по постражда… …ської катаст… … відповідний …ього Генераль… …а України Вік… …а за номером … 1991 ро…

…ИНИЧЕНКО.

…Д…

В історії… зважаючи н… гласності, … плям». Цю… заповнити, … пильну ува… стільки на … ня, а перед… діаспори у…

Подумал… відвідала у… українських… дань у Льв… нографії. … зиції — к… (Квін) та … Софія» в… томний дар… Львові завд… голови Л… греко-католи… ції Івана Г… кордоном, … сті про спі… залишили … продовжува… Саме за ц… історико-ар… турними, … виданнями… духовне н… держави. … всі видання… лька назв, … мою увагу… ред експон… ні зібрання… Хвильового… ко, поетичн… пи. На вис… чити 18 то… яка ще вид… фію «Корп… ців», енцик… кого маляр…

КОЛ

йно-номенкла-
урами, саме
в'язкам шви-
обирати до
і раніше не
які претенду-
явивши, що у
.. 35 мільйо-
дки така циф-
овничого ате-
кення інших
може, там, як
, записують
аселення? І
досила себе
єю українсь-
РПЦ.

ерто. Те, що
називали Ро-
славною церк-
єю не було.
я 1917 року.
собі сумно-
ний Р з
мусо об'-
пер духовний
ається на те-
нопольки. На-
на права
ональної цер-
озбавляти ро-
Україні 17 мі-
національної
атися УПЦ чи
лії колишньої
тво.
ой як не хо-
и права ду-
Тут хочеться
завгодно, аби
награбованим
Єдиний ро-
— зупинитися
який вся.
поки без-
ати колишнім
же, у кого їх
нові — все
а, яке зали-
рих ів, на
ить. варто
облятися Ша-

ин КОСТЬ.

сля літургії —
святі отці під
ніву народно-

Фото
ИНСЬКОГО.

Уточнюємо

ВЛІТАТИ

рів від схови-
в. Якби трохи
ла б трагедія.
ок відволожен-
стартувала ра-
ть газети, а че-
милку обслуго-
налу, який пе-
акти, і замість
бового каналу
ий — бойовий.
очили — і ра-
повітря. Прав-
летіти не змог-
ок самоліквіда-
ракетний дви-
му паливі ви-
нший, рідкопа
не почав пра-

ня про те, що
ду ракета не
викликати ли-
адже ніхто ти-
о літаках не
начення дивізі-
а Кременчуць-
о Світловод-
Рада прийняла
иння про «де-
ї, підпорядкова-
ї», то можна
ати непроду-
путатів. Стра-
ди суверенної
держави теж
яти. Що, для
ємо дядька з

ла ВОЛОК.
ка область.

Це ж треба!

ІТАЛІЙЦІ У ЧЕРКАСАХ

Більше двох місяців знадобилося депутатам обласної Ради, щоб винести вердикт про передачу партійного майна новим господарям. На останній сесії врешті ухвалили переобладнати монументальне недобудоване приміщення обкому партії під консультативно-діагностичний центр. А щойно прибулим до Черкас президенту й сімнадцятьом директорам фірм італійської компанії «Чечіінтернешнл» вистачило кількох хвилин, щоб переконати облвиконком у протилежному — використати фешенебельний будинок під бізнес-центр. Італійські бізнесмени обіцяють, що медики теж будуть у виграші. Фірми оснастять діагностичний центр найновішою апаратурою — або під одним з ними дахом, або в іншому місці. На всі ці добудови й перебудови італійці готові викласти 18 мільйонів доларів. Крім того, як відомо, уряд Італії виділив 5 мільярдів доларів для розвитку ринкових відносин у колишній СРСР. Отже, якщо з боку потенційних партнерів на Україні, зокрема на Черкащині, буде висловлено згоду, то чимала частка цих капіталів «осяде» саме тут. Гості пообіцяли також організувати у 150—200 магазинах області роздрібну торгівлю товарами ширвжитку за карбованці.

Ось скільки спокус звалилося на голови черкащан. Тож сидять тепер облвиконкомівці й депутати і ламають голови над одвічним українським питанням. «Як би не прогадати?».

Анатолій САУХ.
Черкаська область.

Життя Рад

АВТОНОМІЯ У ЗАКАРПАТТІ?

Позачергова сесія Закарпатської обласної Ради народних депутатів ухвалила рішення про проведення на території області 1 грудня цього року референдуму. Запитання в бюлетені має бути сформульоване таким чином: «Чи погоджуєтеся ви, щоб Закарпаття отримало статус автономної території у складі незалежної України і не входило в будь-які інші адміністративні території чи державні утворення?». За це проголосували 72 відсотки депутатів облради. За інформацією з компетентних джерел, напередодні сесії до облради телефонував перший заступник Голови Верховної Ради України Іван Плющ і просив відмовитися від цього задуму. На думку представників крайового Руху, рішення облради спричинить політичне, а, можливо, й національне напруження в області.

Рух-прес.

Виставки

КНИГИ, ЯКИХ ДОВГО ЧЕКАЛИ

В історії України досі, незважаючи на перші паростки гласності, багато «білих плям». Цю прогалину можна заповнити, якщо звернути пильну увагу не тільки і не стільки на доларові подаяння, а передусім на набутки діаспори у сфері культури.

Подумалося про це, коли відвідала унікальну виставку українських друкованих видань у Львівському музеї етнографії. Фундатори експозиції — книгарня «Арка» (Квін) та товариство «Свята Софія» в Торонто. Шеститомний дарунок з'явився у Львові завдяки подвижництву голови Львівського клубу греко-католицької інтелігенції Івана Гречка. Буваючи за кордоном, він збирав відомості про співвітчизників, які залишили Батьківщину, але продовжували служити їй. Саме за цими грунтовними історико-архівними, літературними, мистецтвознавчими виданнями можна вивчати духовне надбання великої держави. Важко перелічити всі видання. Наведу лише кілька назв, на які звернув мою увагу Іван Гречко. Серед експонатів — академічні зібрання творів Миколи Хвильового, Уляни Кравченко, поетична збірка Юрія Липи. На виставці можна побачити 18 томів історії УПА, яка ще видається, монографію «Корпус січових стрільців», енциклопедію українського малярства за межами України, розмаїту періодику.

Нині, коли на Закарпатті деякі політичні кола культивують так звані русинські настрої, добре було б перевидати працю професора Петра Стерча «Карпато-Українська держава». Фундаментальне наукове дослідження зроблене під егідою Наукового товариства імені Т. Г. Шевченка. Подиву гідні видання з історії нашого краю: «Золочівщина», «Коломия і Коломийщина», «Надбужанщина» тощо. «Історія міст і сіл України» — надто блідий аналог цього видання.

За кожним з видань — свій подвиг і своя драма. Ось поетична збірка «Тінь і мандрівник» художника Володимира Гаврилюка, близького друга поета Богдана — Ігоря Антонича. За океаном він так затужив, що малювати вже не зміг. Нині доживає віку в будинку престарілих у Монреалі. А туга за Україною вилилась у поетичні рядки.

Цей подарунок української діаспори може і повинен стати базою для дослідження істориків, філологів, книговидавців. Отже, необхідно створити окрему бібліотеку, де можна було б зібрати все, що видано українцями за кордоном.

Оксана ТЕЛЕНЧІ.
Львів.

Навколомистецькі новини

ХТО В АВАНГАРДІ!

В Івано-Франківську відкрито друге міжнародне бієнале «Імпреза-91». На чергову міжнародну дворічну виставку образотворчого мистецтва, яка вже стає традиційною, було представлено понад дві тисячі робіт із 37 країн світу. Для показу журі відібрало понад 500 робіт: графіки, живопису, скульптури та асамбляжу. Все це здебільшого твори авангардистського напрямку.

Головна премія дісталася японському художникові Кайсунарі Гаманіші. Перші премії присуджені: в галузі живопису молодому митцеві з Івано-Франківська Тарасові Лободі, в галузі графіки — художнику з Норвегії Ерлінгу Ліндкюлену, скульптури — Олександрові Шевченку з Вінниці і в галузі асамбляжу — іванофранківцеві Мирославу Яремаку.

Бієнале «Імпреза-91» працюватиме до кінця року.

Василь САМАРІВ.
Івано-Франківськ.

ПОГОДА

6—7 листопада погоду на Україні обумовить тепле і вологе повітря. На більшій частині території республіки пройдуть слабкі дощі, вночі і вранці подекуди туман, вітер південний, з переходом на західний, 5—12 метрів на секунду, сьогодні у західних областях подекуди пориви 15—20 метрів на секунду. Температура вночі від 2 градусів морозу до 4 градусів тепла, вдень 5—12, на крайньому півдні і в Закарпатті 10—15, вночі 4—9 градусів тепла.

По Київській області сьогодні вдень подекуди невеликий дощ, вітер південний, 7—12 метрів на секунду, поривчастий. Температура 5—10 градусів тепла.

Уперше

ПРОЩАЙ, ЗБРОЄ

У Києві Еколого-культурний центр разом з «Зеленим світом» провів акцію дитячого роззброєння. Протягом тижня близько 500 дітей обмінювали іграшкову зброю на мирні іграшки, а в неділю зброя, прив'язана до повітряних куль, злетіла в небо. Подібні акції «демілітаризації дитинства» вже проводились у Прибалтиці й Петербурзі.

Андрій КОТЛЯРЧУК.
Фото автора.

Знак біди

НА ХОЛОДІ

Днями машина «швидкої допомоги» доставила у дитяче відділення Корюківської райлікарні дворічну Таню й двомісячну Машу. Діти не хворі, просто їм ніде жити. Разом з матір'ю вони були виселені 31 жовтня з незаконно зайнятої однокімнатної квартири. Їхній небагатий скарб перевезено в міськраду. Нині дівчатка перебувають з хворими дітьми, стан Маші погіршився.

Як пояснює Наталія Колобашкіна, у вересні вона вселилася у звільнену квартиру «на знак протесту, щоб привернути увагу громадськості». Мати-одиначка стоїть у пільговій черзі, а чекає квартири заголом чотири роки. Та в новому будинку, недавно зданому, для її сім'ї знову не знайшлося місця. Водночас деякі бюрократи, як вона вважає, одержали квартири без відповідних на те прав.

— Хто врятує моїх малолітніх дітей від беззаконня, холоду, голоду? — запитує у відчаї Н. Колобашкіна.

Схоже, на це драматичне запитання у Корюківці складно відповісти.

Сергій ПАВЛЕНКО.
Чернігівська область.

Фото **Леоніда ПІДЛУЖНОГО.**

НАУКА ПРИЗЕМЛЯТИСЯ

Між іншим

Я був у США, коли надійшла звістка про перші прямі авіарейси з Києва до Нью-Йорка. Варто було бачити, як тому зраділи американські українці. І ось я в літаку, що вирушає з аеропорту Дж. Кеннеді. Звучать українські мелодії, чарівні стюардеси двома мовами розповідають про політ. Але як мало ми почули! Хоч би кілька теплих слів про Україну, навіть не згадали, що рейс здійснює літак «Авіаліній України». Чи не доречно було б, як водиться у світі, подякувати пасажирам за обрання саме цього рейсу, запросити до дальших польотів?

Політ триває вісім з половиною годин. Обслуга привітна, харчування непогане, хоч і без творчої вигадки. Після посадки в Києві прикордонники швидко перевіряють документи, але на привітання, байдуже, якою мовою, не відповідають. Мабуть, свого часу їм заборонили спілкуватися з пасажирами. А от більшість митників не тільки компетентні, а й доброзичливі. На жаль, цього не скажеш про технічні служби аеропорту. У Борисполі настрій пасажирам почали псувати одразу після посадки, подавши до літака лиш два автобуси. А далі — довге очікування на багаж. Його подають у кілька заходів, наваленим високою горою на дерев'яних платформах. Іноземні бізнесмени нарікають і на незрозуміле їм довге чекання, і на те, що самим доводиться стягувати валізи з самого верху. Один з них прямо сказав: «Хто повірить у ваше вміння наладнати економіку, якщо не зуміли навести порядок у вашому міжнародному аеропорту?»

Ярослав ІСАЄВИЧ,
член-кореспондент АН України.
Львів.

Чергова по випуску новин Катерина ВОРОНЕНКО.
Тел. 441-88-26.

Олександр ТКАЧЕНКО: «Я СПОВІДУЮ МАРКСИЗМ...»

Слово має кандидат

ІЗ ДОСЬЄ «ГОЛОСУ УКРАЇНИ»:

Олександр Ткаченко народився 1939 року, на Черкащині. Закінчив Білоцерківський сільськогосподарський інститут агрономічний факультет. Працював слюсарем, агрономом, на керівних посадах від району до області. Обстоює колгоспи і радгоспи, ідею соціалістичного вибору. Нині працює державним міністром — міністром сільського господарства України, кандидат у Президенти.

Із передвиборної агітки:

Його кредо — через створення надійного продовольчого фонду та забезпечення динамічного розвитку всіх галузей економіки піднести авторитет України, відродити національну гідність, культуру і традиції українського народу.

Ключові пункти програми:

— утвердження суверенної, демократичної і незалежної України;
— рівність всіх націй і народів;
— пріоритет законів, утвердження демократії, високої моралі і відродження суспільства;
— взаємовигідні державні відносини;
— створення мобільного професіонального і працездатного парламенту;
— досягнення злагоди між різними громадськими рухами, партіями, угрупованнями і релігіями;
— гармонійність розвитку міста і села, технічне переозброєння сільського господарства і промисловості, створення на цій основі надійного продовольчого фонду;
— проведення аграрної реформи, різноманітність форм землекористування і землеволодіння, підтримка з боку держави тих, хто вміло господарює на землі;
— рівноправність усіх форм власності і господарювання, демонополізація виробництва;
— докорінна реформа цінового і податкового механізмів;
— всебічне сприяння народній освіті, охороні здоров'я;
— соціальний захист військовослужбовців, малоімущих верств населення.

— Скажіть, Олександре Миколайовичу, портрет Володимира Леніна у вашому кабінеті — через забудькуватість помічників чи позицію господаря?

— Так, це моя позиція. Я сповідую марксизм-ленінізм. Ми розрушили ідеали молоді, перекреслили зроблене нашими батьками й дідами. Але ж у нас не все було так погано. Та й чому на Заході немає моди знімати пам'ятники і портрети? Треба взяти із марксизму-ленінізму те краще, що в ньому є. Слід пам'ятати і таке: теорія сама по собі не винна. І ще. Не треба прикрашати капіталізм і свідомо знищувати його альтернативу — соціалізм.

— Отже, ви черпаєте наснагу з відомих трьох джерел...

— Знаєте, я останнім часом вивчаю листи поміщика Енгельгардта із села. Там, до речі, дуже багато повчальних думок і для нашого сьогодення. Зокрема, та, що ефективно вести господарство можна лише об'єднавши маєтки, взявши більше землі...

— Чи не тому ви горою стоїте за колгоспно-радгоспну систему?

— Я дійсно обстоюю колгоспи і радгоспи. Сьогодні точиться багато розмов про їхню долю, немало на них нападок і звинувачень. Як на мене, то колгоспи і радгоспи складають і найближчим часом складатимуть основу сільськогосподарського виробництва України.

Однак існуючі господарські структури себе вичерпали. Тому за згодою трудових колективів треба перетворювати колгоспи і радгоспи в асоціації кооперативів, акціонерні товариства, колективи орендарів. Такі форми вже запровадили в себе близько тисячі господарств.

— Але я не розумію, як може стати асоціацією кооперативів чи фермерів збанкрутілий колгосп? Хіба що за рахунок нових донорських грошей із бюджету.

— Село не треба відроджувати, його треба відбудовувати. Увесь світовий досвід (а я зустрічався із експертами США, ФРН і Канади) свідчить, що за кооперацією майбутнє. Треба тільки вдихнути в колгоспи модернізацію. Не слід забувати і про захист селянина. В колгоспі-радгоспі є нормований робочий день, відпустка, інші пільги. Нічого цього у фермера немає. Ми ж повинні думати про дітей, про гарантії для їхнього дитинства.

— Ваша позиція щодо колгоспів мені зрозуміла. А які у вас, як у державного міністра і як у людини, погляди на фермерство?

— До фермерства я ставлюся позитивно. Для його розвитку сьогодні немає якихось серйозних перепон. Воно розвивається поряд з іншими формами господарювання. Сьогодні в Україні є 1700 фермерських господарств. Їм виділено за останні півтора року 27 тисяч гектарів орної землі.

Більшість фермерських господарств тепер є дрібнотоварними, з низьким рівнем механізації, агротехніки і племінної справи. Тому форсувати перехід до фермерства — означає гальмувати розвиток всього сільськогосподарського виробництва. Бо для створення сучасного фермерського господарства потрібні великі кошти. Скажімо, одна ферма обійдеться в 300—350 тисяч карбованців. Крім того, перебудувати сільськогосподарське машинобудування для потреб фермерства за короткий строк неможливо.

— Але до цього ми все-таки прийдемо. До речі, як і до приватизації землі, проти якої ви виступили в парламенті.

— Ми не готові до приватизації землі. Кому і в чиї руки роздавати землю? Я боюся, що завтра цією землею будуть торгувати. А земля України — золота земля! Не можна допустити, щоб завтра в нас були батраки. Я бачу земельну реформу не як перерозподіл, а як ефективне використання землі. Дехто ж розуміє її як передачу землі у приватну власність. Але ж у США, Англії перевага надається орендним відносинам. Скажімо, в США 40 відсотків землі орендується.

— Принагідно розкажіть, будь ласка, чим скінчилися переговори із міністром сільського господарства США Едвардом Медіганом?

— Я сказав йому, що ми орієнтуємося не на те, що діється у вкрай занедбаній Росії. Там треба що завгодно робити, аби не пустувала земля. Нам же потрібно мати свій український курс розвитку села. Я обстоював на тій зустрічі ідею великих аграрних українсько-американських спільних підприємств. У нас ключове питання — хліб. Те саме і в Америці, і в Росії. Слід поєднати наші сорти хліба і технології з американською системою захисту рослин. Прибутки ж будемо ділити за вкладом. І не треба буде везти зерно в Росію аж із Америки, його можна буде завозити туди з України.

— Як на мене, наївно гадати, що американці пристануть на цю пропозицію. Навіщо їм мати Україну-конкурента на російському ринку?

— Я розумію, що без вигоди американці не вкладуть і цента. Нам слід переглянути механізми заохочення зовнішніх інвестицій, розширення співробітництва, використання консультативної допомоги. За кордоном ми повинні купувати такі технології, яких у нас немає. А потім експортувати туди готову продукцію.

— Ви мені тут нагадуєте Миколу Рижкова як політика...

— Так, я дійсно вирізняю його серед політичних діячів. Але йому не вистачало рішучості. Саме через його повільність і нерішучість настали кризові явища. Я ж, будьте певні, коли стану Президентом, буду рішучим.

Ми повинні поступово рвати пута, що зв'язують нашу незалежність. Скажімо, один наш завод отримує комплектуючі із десятків підприємств Росії, які диктують не тільки ціни, а й вимагають поставок цукру, масла, борошна...

— Розвиваючи тему, скажіть, будь ласка, про ваше ставлення до підписання Союзного договору.

— Договору взагалі не повинно бути. Бо Союзу як такого практично не існує — немає уряду, парламенту... Нам потрібен багатосторонній договір про економічне співробітництво. Без економічних угод між підприємствами, колишніми республіками нам не обійтися.

— Думаю, що перше грудня, власне результати референдуму, остудять шовіністичну гарячку деяких великоросьних політиків?

— Я теж більш ніж впевнений, що народ України проголосує за свою незалежність.

— Але, перефразовуючи слова Леніна, скажу, що вся незалежність тільки тоді чогось варта, коли вона може захищатися.

— Вважаю, що Україна повинна мати свою армію. Наші діти мають служити на території своєї держави, а не гинути в полум'ї міжнаціональних конфліктів. Щодо ядерної зброї, чималі запаси якої є в Україні, то я підтримую ту позицію, що її не треба нікому передавати, а розробити і здійснити програму знищення.

— Я думав, що і однієї КПРС теж вистачить. Недавно утворилася партія соціалістичного вибору...

— Людство, народ не може жити без мрії і надії, без світлих ідей. Ідеї не винні, коли їх бездарно втілюють в життя і зраджують. Не можна викреслити із історії сторінок партії, яка підняла прапор справедливості, свободи і братерства.

Як кажуть в народі, і в добрій сім'ї бувають моральні виродки. Дехто із тих, хто ще вчора співали осанну партії, сьогодні в перших рядах антикомуністичної істерії. Такі, за висловом Бориса Олійника, комутанти готові кому завгодно служити за ласий шмат, бо в них є єдиний бог —влада і гроші. Цього я ніколи не сприймав, не визнавав і не визнаю. Нам сьогодні потрібна партія людей праці, партія справедливості і соціального прогресу.

Ось ніби і всі ставки Олександра Ткаченка. Як на мене, його основний козир, який уже один раз зіграв,— голови колгоспів і радгоспів. Тепер побачимо, як ним зіграє Ткаченко першого грудня.

Вів інтерв'ю Віктор КОСАРЧУК, аграрний оглядач газети «Голос України».

Фото Сергія КОВАЛЬЧУКА.

ДВА ЛИСТИ З-ЗА КОРДОНУ, АБО ДЕЩО ПРО НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

«Нині всі республіки СРСР домагаються незалежності й таким чином розривають слов'янську згуртованість. І це — в час, коли об'єдналася Німеччина. Згадайте початок другої світової війни... Німці відразу захопили Польщу, протягом кількох днів пройшли Латвію, Литву та Естонію. Чи зможуть малі республіки (майбутні незалежні держави) охоронити себе? Та й небагато часу пройде, як Польща розпочне вимагати від України передвоєнні терени. А Литва схоче прилучити свої історичні землі від Польщі. Кожна республіка домагатиметься нових кордонів.

Слов'яни, не продавайте себе за срібний карбованець, не йдіть дорогою Югославії або Північної Ірландії! Зробіть все, щоб ваших дітей знову не називали «ундерменшами»!

Свідок КШИВИЦЬКИЙ.
Англія.

P. S. Гадаю, що в теперішній час думки читача вашої газети будуть надруковані».

* * *

«Наближається вирішальний час! Або постане нова Україна як суверенна держава, або назавжди залишиться підлеглою імперії. Надіюсь, що грудневий референдум забезпечить українську незалежність, яку вже проголосила Верховна Рада. Закликаю народ України підтримати цей історичний акт і масово голосувати «за».

Результати референдуму вплинуть також н рішення країн світу визнати суверенну Україну. Впевнений, що український уряд повідомить усі держави про його результати.

Але, вважаю, що українські громади в діаспорі, які користуються повагою в політичних колах і мають можливість чинити тиск на уряди своїх країн, можуть багато допомогти у визнанні українського суверенітету. Так, у Бразилії українська громада створила Комісію за незалежність України, яка передаватиме президенту, конгресменам та місцевій пресі й телебаченню детальну інформацію про все, що відбувається на батьківщині наших предків. Ми вже зібрали тисячі підписів українців і бразилійців на підтримку української незалежності, які передамо нашому Міністерству закордонних справ. В такий спосіб ми виявимо любов до українського народу, який прагне бути господарем своєї долі.

Нестор КУТИНСЬКИЙ.
Курітіба, Бразилія.

«МЕРТВІ ПЕТЛІ» ВИКОНКОМУ

Життя Рад

Колись серед військових авіаторів вважали: якщо пілот зробив «мертву петлю», значить досяг вищого пілотажу. Серед цивільних цінується інше — вміння повести небесний лайнер так, аби пасажир не відчував утоми, небесних ям тощо. Однак капітани і штурмани з Хмельницького міськвиконкому почасти ведуть міський аеробус за армійською методикою, коли голова внизу, а ноги — вгорі. Що це — некомпетентність чи спроба бути оригінальним?

Судіть самі. Скажімо, свого часу виконком позичив у командування Хмельницького гарнізону шість квартир з гарантією повернути. Та сьогоднішній голова Михайло Чекман каже:

— Платіть гроші, тоді віддам!

На перший погляд, складається враження, ніби виконком у такий спосіб прагне ліквідувати дефіцит бюджету. Та випадок, що стався влітку, змусив по-іншому подивитися на його дії. Річ у тому, що уряд Західної Німеччини запропонував виконкому купити у нього за валюту строком на дев'ять місяців серію будинків на заводі залізобетонних конструкцій. Валюти вистачило б, аби поліпшити становище, скажімо, цілком занедбаного комунального господарства. Та, на подив бізнесменів, Михайло Чекман відмовився від вигідного для міста контракту.

До честі облвиконкому, його керівники таки знаходили можливість виправляти правові й економічні огріхи. Та не за всім і вони могли встежити. От, скажімо, 17 жовтня виконком накинув зашморг на Хмельницький речовий ринок: своїм рішенням зведів торгувати тут тільки у неділю. Свавільним розчерком пера було позбавлено кооператорів більш як півмільйонного прибутку, а населення міста — можливості придбати якусь річ за нижчими цінами, ніж у комерційних та комісійних магазинах. Бо, як розповідала нещодавно наша газета, сюди приїжджала сила-силенна закордонних комерсантів. І, зрозуміло, вони збивали ціни доморощеним спекулянтам, що протоптали дороги на імпортні склади та бази торгівлі. (Для довідки: сьогодні ціни на ринку підскочили через одноденний режим роботи на 50—75 відсотків). Крім цього, зазнали валютних збитків туристичні організації та готелі міста, оскільки зарубіжні автобуси вже обминають Хмельницький. Не краще становище в кооперативів окремих громадян, яким дозволено тим самим виконкомом торгувати власно виготовленим одягом. Бо ж сьогодні ринку практично нема.

Для повноти інформації скажемо й таке: меч над ринком команда Чекмана занесла ще у червні. Однак депутати Ради на сесії відхилили пропозицію про закриття ринку і звеліли, аби він працював усі дні, крім понеділка. Це було узаконено відповідним рішенням, на якому теж стоїть автограф товариша Чекмана.

От і вийшла фейлетонна ситуація: голова в одній особі правицею підписує «за», а лівою — «проти». Що ж до юридичного боку питання, то Михайлу Костянтиновичу за службовим обов'язком слід було б пам'ятати законодавчу азбуку: виконком не наділений повноваженнями змінювати рішення сесії Ради.

Тим більше не правомірне посилання на «напруження від скупчення машин» та «побажання трудових колективів». Бо остання фраза на словах розшифровувалася так: питання про закриття ринку порушує міліція. А, м'яко кажучи, викликає подив, оскільки начальник міського відділу внутрішніх справ Леонід Воєвудський в інтерв'ю переконував:

— Закриттям ринку проблему спекуляції не вирішити. Люди почнуть торгувати в організаціях, на прохідних, у роздягальнях тощо. І ціни підскочать. А так є можливість хоч трохи ситуацію тримати в руках.

Щодо транспорту, то ще у червні цього року сесія Ради зобов'язала виконком «у місячний строк вирішити питання про організацію платних стоянок біля речового ринку». Та з цим дорученням, як і з багатьма іншими, виконком не впорався. 8 жовтня поставив перед дирекцією ринку ультиматум: або ви самі будуєте автостоянку і тунель під залізничною колією, і, крім цього, відраховуєте нам ще 30 відсотків від прибутків у позабюджетний рахунок, або ми вас закриваємо. Торговельники заволали: люди добрі, гроші дамо, але ж ми не будівельна організація, нам нічим будувати. Така відповідь не сподобалася Михайлу Костянтиновичу, і він видав на-гора згресивне рішення.

Таким чином усе перевернулося з ніг на голову, наче під час виконання пілотом «мертвої петлі». Тепер прокуратурі знову доведеться (вже вкотре) приземлювати виконкомівських асів і розставляти все у відповідності із законом. Та це не вихід із ситуації. Час експериментів і безвідповідальності, опозиційного розвалювання і балаканини минув. Сьогодні потрібні зодчі для спорудження храму суверенної України, потрібна влада будівничих і торжество законів. Тож саме з цієї позиції облвиконкому слід було б узагальнити «досвід» правових віражів міськвиконкомівських колег з будинку, що навпроти.

Михайло ВАСИЛАШКО,
власний кореспондент
«Голосу України».
Хмельницький.

Відрядження за листами читачів

КОНФЛІКТИ КОЛГОСПНОГО ЗНАЧЕННЯ

Рік тому Василь Григорович Тицький замислився, власне, що воно ділялося в Компартії, членом якої він був? І дивлячись на речі зі своєї сільської глибинки, угледів таке: «Погано, коли рядовий комуніст — ледар, п'яниця або здирник. В стократ страшніше, коли комуніст-керівник, користуючись своєю владою, нехтує законністю, совістю і честю...»

Але, зробивши відкриття для себе, Василь Григорович приїхав небавом у райцентр на зібрання комуністів і попросив слова, щоб сказати дещо про голову колгоспу «Дружба» Івана Васильовича Копичая.

— Як гадаєте, наш Копичай вийде з партії? — запитав В. Тицький і відповів: — Та ні в якому разі. Його і шворкою не витягнеш. А все тому, що він — кум королю і сват системі, поміщик, а не голова. Тому, що «фазенду» вартістю тисяч у сімдесят зумів за безцінь придбати, що в його «палатах» і вода, і газ у першу чергу з'явилися. Тому, що розпоряджається, як заманеться і колгоспним добром, і людьми — безцеремонно й нахабно... За своє головування розігнав кілька десятків тямущих спеціалістів і просто сумлінних та порядних людей, які мали власну думку та гідність і не хотіли терпіти збиткування свавільного Копичая.

Ще багато й іншого сказав Василь Григорович, посилаючись на факти, і як не утаємничували потім його виступ, шила в мішку не сховаєш. Нам з вами можна, ясна річ, сумніватися, чи на всі сто відсотків В. Тицький мав рацію, але ж що варто було вникнути і з'ясувати, з чим мусимо погодитися. А сьогодні я можу однозначно твердити: вникати і з'ясовувати і не збиралися. І через те, між іншим, що секрета великого В. Тицький не відкрив. Просто не врахував, як врахували районні покровителі, «своєрідного стилю керівництва і складу характеру Івана Васильовича». Зате навколо Тицького нагнали грізних хмар, не погребувавши визбирати на пенсіонера «компромат», про який тепер і казати незручно. Адже перевіряли, наскільки достовірні контузія і поранення учасника війни. А тодішній райкомівець В. Чередник і парторг колгоспу М. Дришпак погрожували навіть старому кримінальною відповідальністю.

А в даний момент конфлікт сягнув апогею: не вдається змусити Василя Григоровича замовкнути. Побувавши на місці, побесідувавши з колгоспниками, я переконався: від Копичая люди дійсно потерпали і потерпають. Розпачливих монологів записав більше, ніж треба. Зустрів навіть чоловіка, на якого голова колгоспу не просто розгнівався — наслав «групу швидкого реагування». Вона завдала бідоласі тілесних пошкоджень, зафіксованих медиками. Та, уявіть собі, місцеві правоохоронці сприймають це як... гумор.

Чимось схожі «непорозуміння» привели мене і в радгосп імені Котовського, що неподалік від обласного центру. Втім, серйозніші і драматичніші. У червні там звільнили з посади завідуючого кормовим двором Івана Петровича Морара. За те, що наче поцупив десять кілограмів сіна — на 25 копійок.

Іван же Петрович трактує інакше: за те, що він викривав і викриває економічні неподобства та зловживання на десятки і тисячі карбованців. У 86-му, працюючи ще заступником директора радгоспу, Іван Петрович зважився покласти край загадковим фактам безслідного зникнення худоби з ферми, яку очолювала Світлана Венська. Пропажі списували, не роздмухуючи «справ». А чи не грів хтось на цьому руки? Спроба розібратися скінчилася легким переляком директора Віктора Соковця і звільненням С. Венської. Але згодом жінку несподівано підвищили по службі. Звернення в тодішній райком партії і правоохоронні органи нічого не дали. Звісно, якщо не враховувати... «знеславлення» І. Морара.

Морар не послухався і наступного року підняв лемент, дізнавшись, що приписали валовий збір кукурудзи. І знову Івану Петровичу розтлумачили: приписки благословили зверху, а в Соковця дуже надійні тили.

А підозрілих моментів вистачає. Приміром, туди, де м'ясо, мед, риба чи кавуни, туди місцевий люд доступу не має, а хазяйнують пригріті «бізнесмени» з міста. Як і холодильні потужності, цехи по виготовленню шлакоблоків і дротяної сітки, цех по вирощуванню нутрій довірено «пришельцям» на домовленостях, прихованих від хліборобів і тваринників. Одна за одною перевірки підтверджують, що не все тут чисто, та чомусь... все залишається, як було.

І. Морар, привізши в корпункт скаргу ще в середині літа, мав передусім поновити справедливість щодо себе. Тільки суд, сказав я тоді Івану Петровичу, спроможний визначити, законно чи ні звільнено його з роботи. Недавно суд відбувся. Процитую лише один абзац судового рішення: «Факт звернення І. Морара у різні інстанції в питаннях порушень фінансової дисципліни, безгосподарності в радгоспі імені Котовського, яким керує В. Соковець, підтверджується рішеннями цих інстанцій про накладення на директора радгоспу та інших службових осіб стягнень за упущення в роботі. Ці обставини свідчать, що між директором В. Соковцем та позивачем І. Мораром склалися неприязні стосунки, і директор своїми діями, пов'язаними з порушенням трудового законодавства, щодо І. Морара допустив переслідування за критику...»

Що може бути яснішим? Але невелике уточнення повинен внести? Оті стягнення «за упущення в роботі» — як комарині укуси для «директора та інших службових осіб».

— Соковець оголосив, що радгосп на грані банкрутства, і кожен з нас хай думає, як бути далі. Бо господарство доведеться продавати з молотка. А між людьми відразу розмови: куплять його оті ділки, які безкарно викачували в нас гроші, куплять разом з селянами, як кріпачину. Чому ж це ми, корінні трудівники-землероби, не можемо взяти радгосп в оренду. Чи ще якось, але щоб він дістався нам.

Новина про спродування радгоспу вроздріб і оптом, привезена вкрай збентеженим І. Мораром, — це, не дивуйтеся, водночас і надія, що люди нарешті там проснулися. До них цього разу, не до високих інстанцій, я й апелюю: досить миритися з неподобствами, досить боятися безсоромних пестунів застою, які звикли правити народом на свій лад.

Микола НЕЧИПОРЕНКО,
власний кореспондент
«Голосу України».
Дніпропетровська область.

Думка читача

5 «Д»

ПРОДОВЖУЄМО ДРУКУВАТИ ВІДГУКИ НА ПРОГРАМУ КАНДИДАТА В ПРЕЗИДЕНТИ УКРАЇНИ Л. КРАВЧУКА.

ЧЕКАЄМО ЛИСТІВ І НА ПРОГРАМИ ТА ІНТЕРВ'Ю ІНШИХ КАНДИДАТІВ.

ЯКІЙ ВЛАДІ ДОВІРЯТИ?

У газеті «Голос України» ознайомилася з програмою кандидата в Президенти України Леоніда Кравчука. Вона мені припала до душі, хоча хотілося б докладніше прочитати про деякі її положення.

Виникають запитання до тієї частини програми, яка називається «Довір'я». Згодна, що ми повинні довіряти нашій владі, тим більше, що самі її обирали. Тим часом нерідко можна бачити чинуш, які демонструють повну байдужість до запитів людей. Мені, приміром, було не просто вирішити питання з виплатою пенсії матері. А візьміть практику одержання землі для фермерів. Це нестерпна бюрократична тяганина. Ваша газета теж писала про поневіряння селян, котрі захотіли стати хазяїнами на землі. У тому числі й на Херсонщині. Хто ж винен? Представники влади. Якщо вже довіряти владі, то такій, яка виконує закони Верховної Ради України.

Хочу запитати Леоніда Макаровича, чи передбачаються нові вибори представників місцевої влади? Чи вдасться замінити нинішніх партійних номенклатурників, які очолили Ради? Чи буде прийнято нормальний закон про профспілки?

Дайте, будь ласка, якщо це можна, відповідь через «Голос України».

Любов ЧОРНОМИЗ,
голова профкому дирекції пасажирських перевезень Херсонського відділення Одеської залізниці.

Є У МЕНЕ ТРИВОГА

Я не політик. Моя політика — трактор, вила, лопата, корова й поросята. З цим я справляюся добре. А в політиці ще багато чого мені неясно, тож коли скажу щось не так, даруйте.

Ось наше керівництво каже: суверенітет України, економічні реформи... Ці фрази сьогодні лунають так часто, як раніше у промовах Горбачова. Що ж ми перебудували?

Те ж саме, гадаю, може статися і з республіканськими економічними реформами, які схожі, за висловом гостроязиких хлопців, на буржуазну мирну революцію.

Оце прочитав передвиборну програму кандидата в Президенти Леоніда Кравчука. Скажу відверто, він мені симпатичний своєю зваженістю, поміркованістю, несхитним бажанням забезпечити Україні справжній суверенітет. У цьому я його цілком підтримую. Але з програми я так і не збагнув, як Президент в умовах капіталістичного способу життя забезпечить мені хоча б мінімальний (я вже не кажу про нормальний) рівень життя?

Віктор ГЛАДУН,
механізатор.
Ярмолинецький район
Хмельницької області.

Експрес-новини

Літаки югославських військово-повітряних сил останнім часом здійснили 65 бойових вильотів, які супроводжувалися бомбардуванням населених пунктів республіки Хорватія. Тим часом міністри закордонних справ ЄЕС дійшли згоди щодо застосування економічних санкцій до Югославії і передусім до республіки Сербія, оскільки серби домінують у федеральній армії, командування якої виступає проти надання незалежності Хорватії.

* * *

Південна Корея відкинула вимогу КНДР щодо виводу американської ядерної зброї з Півдня Корейського півострова. Наполягаючи на цьому, Пхеньян шукає привід, щоб не допустити міжнародні інспекції до об'єктів ядерних об'єктів, заявив представник МЗС у Сеулі.

* * *

Понад три мільйони робітників у ПАР не вийшли на роботу. Приводом для страйку послужило введення нового податку на додаткову вартість. Заворушення супроводжуються спалахом міжусобних сутичок на політичному та етнічному грунті.

* * *

До Пекіна прибула високопоставлена в'єтнамська делегація з метою нормалізувати відносини з Китаєм, які протягом останніх дванадцяти років були замороженими. Делегацію очолює прем'єр-міністр В'єтнаму Во Ван Кієт.

Ситуація

«НА КОРДОНІ ХМАРИ ХОДЯТЬ ХМУРО»

Нинішня осінь в Угорщині тепла і благодатна. Непоганим буде врожай, та й в економіці, на думку експертів, справи повільно налагоджуються; обіцяє нові кредити Захід. Але все-таки колишньої стабільності тут не відчувається.

У ці дні угорці з тривогою звертаються подумки до південних кордонів своєї республіки: в сусідній Югославії, по той бік кордону, живуть рідні й близькі. Тільки у сербській Воєводині угорська меншість налічує близько 400 тисяч чоловік, у Хорватії й Словенії набереться ще близько 100 тисяч.

Уже не рідкість, коли югославські літаки порушують повітряний простір свого північного сусіда. На угорській території вибухнуло вже декілька випадкових снарядів, що прилетіли з суміжного боку. На щастя, ніхто не постраждав.

Як і слід було чекати, командування угорської армії невідкладно вжило необхідних заходів для зміцнення небезпечної ділянки кордону. Негайно сюди були переправлені додаткові підрозділи прикордонних військ.

За таких обставин збільшився потік біженців. У вересні їх налічувалося на території Угорщини близько 30 тисяч. При цьому свої рідні місця залишають не тільки угорці. Більшість біженців — хорвати і серби.

Нервозність на південному кордоні викликає хворобливу напругу по всій країні. Немає межі пересудам та чуткам, які, на краще чи на гірше, переплітаються з реаліями життя. Загострюється великомасштабний скандал, який було вщух, навколо протизаконного перекидання повітрям зброї у кризові райони Хорватії. Союзний секретаріат з народної оборони СФРЮ розповсюдив спеціальний бюлетень, у якому повідомлялось, що, за даними югославського військового відомства, наприкінці серпня літаки хорватської сільськогосподарської авіації встановили «повітряний міст» з метою перекидання зброї та військового спорядження із Угорщини в Хорватію. Стверджувалося, що військове командування СФРЮ має відомості про несанкціонований в'їзд на югославську територію угорських військовослужбовців. До того ж, як підкреслювалося, наприкінці серпня до кордону з Югославією був, мовляв, перекинутий угорський ракетний дивізіон. Перед ним нібито поставлене завдання встановити зону можливого знищення об'єктів, розташованих за сорок кілометрів у глиб югославської території.

Природно, тут же виникла офіційна реакція угорської сторони. Пред'явлені Угорщині звинувачення були названі абсолютно необгрунтованими і кваліфіковані як провокація. Прем'єр-міністр Йожеф Антал заявив на недавній прес-конференції, що уряд УР має бути готовим до всього, навіть до провокацій, але він вірить, що югославська сторона не піде далі словесних звинувачень. На думку Антала, деяким військовим керівникам СФРЮ потрібен образ ворога, хоча сьогодні світ уже не можна ввести в оману. Й. Антал також підкреслив, що Угорщина, яка підписала хельсінкські документи, не прагне до зміни існуючих європейських кордонів. Вона зацікавлена в тому, щоб Югославія існувала як федерація суверенних держав. Уряд УР висловлює побажання, щоб народності, які проживають на південь від Угорщини, мали територіальну автономію.

Однак спростування угорських офіційних осіб беруться під сумнів. Так, впливова профспілкова газета «Непсава» відзначила, що сам факт продажу хорватам наприкінці минулого року угорських автоматів Калашникова, а також міркування деяких визначних політиків про новий переділ Європи послаблюють довіру до спростувань, які прозвучали з уст угорського керівництва. До того ж, як стверджує газета, уряд Й. Антала жодного разу не сказав «ні» екстремістським заявам, що лунають повсюди.

У свою чергу, західна преса не проминула випадку виділити попередні висловлювання Йожефа Антала про те, що югославська армія, яка існує поза конституцією і не контролюється, проводить воєнні дії у тісному співробітництві із сербськими «четниками» і що сербські націоналісти, які не визнають внутрішніх кордонів країни, — це останній оплот комунізму у Східній Європі.

А тим часом хмари на угорсько-югославському кордоні починають згущатися. Звинувачення в порушенні повітряного простору тепер лунають з обох боків. Агентство ТАНЮГ, з посиланням на командування ВПС Югославії, повідомило навіть про повітряний бій, який нібито відбувся між югославськими та угорськими винищувачами.

І все-таки, думається, виходячи з почуття доброї волі, МЗС Угорщини розповсюдило заяву свого уряду, в якій ідеться про необхідність негайного припинення вогню як першого кроку, за яким відбудуться переговори і буде знайдено рішення про вихід із кризи. Завдання міжнародного співробітництва, підкреслюється у документі, — негайними, узгодженими і рішучими зусиллями сприяти такому процесу.

Юрій БАРАНОВ.

Будапешт.

Наш прес-клуб

ОЧИМА ЗАРУБІЖНИХ КОЛЕГ

Радянська Армія вже не є серйозною загрозою для Заходу. Однак вона зберігає досить значний потенціал і навіть після здійснення оголошених планів її скорочення, вона залишиться найбільшою озброєною силою в Європі. Не можна виключити ризику «несанкціонованого» використання ядерної зброї. Тут існують три проблеми: по-перше, суперечки на найвищому рівні щодо контролю, про що вже йшлося під час серпневого путчу; по-друге, розподіл ядерної зброї між Росією та іншими республіками; по-третє, особлива загроза викрадення або продажу ядерної зброї.

Надзвичайно важливою є й проблема персоналу, який працює в ядерній галузі. Там зайняті десятки тисяч фізиків, інженерів, техніків, робітників найвищої кваліфікації, значна частина яких залишиться без роботи.

«Фігаро» (Франція).

* * *

За оцінками військових аналітиків, рішення президента США відмовитися від тактичних ядерних озброєнь само по собі дозволить досягти протягом найближчих п'яти років скромної економії. Якщо уявити, що після 1993 року залишиться менш як 500 одиниць тактичної ядерної зброї і всі витрати на ліквідацію тактичних ракет буде погашено за бюджетом 1992 року, то, враховуючи додаткові витрати, економія дорівнюватиме приблизно п'яти мільярдам доларів.

«Нью-Йорк таймс» (США).

* * *

Розвиток подій в Югославії викликає почуття відчаю. Воно посилюється підозрами щодо можливого повторення аналогічної ситуації в інших країнах Центральної та Східної Європи, де пробуджуються національності, які були протягом довгих років пригнічені комуністичними режимами.

«Мейл он санді» (Великобританія).

* * *

Єдиний козир Прибалтійських країн з населенням у вісім мільйонів чоловік, дуже обмеженою купівельною спроможністю та економікою, яка потребує реконструкції, і практичною відсутністю природних ресурсів та валюти — це та обставина, яка, за висловом естонського міністра ресурсів і постачання А. Сіккали, дає їм можливість стати «вхідними дверима Радянського Союзу», де вони зберегли прекрасні відносини з усіма республіками і з тисячами радянських підприємств.

«Трібюн де л'експансьйон» (Франція).

Погляд

КУДИ ТАМ БРАТИСЯ МОРЖАМ!

Факірів і чаклунів на світі багато. І кожен намагається довести свою правду і показати свої надзвичайні можливості якомога яскравіше. Одні ковтають скло, другі пірнають у чан із водою, що кипить. А от Мірка Бей вкотєвся в спеціальні ковзани: під головою — величезні цвяхи, ноги впираються в гострі леза. І одного морозного дня висловив бажання з вітерцем з'їхати з 400-метрового Аллалінського льодовика, що в Альпах.

Фото ТАРС.

Інформ-шоу

ВОЛОХАТІ ЗЛОЧИНЦІ

Невдало закінчилася спроба здійснити велику крадіжку з алмазних копалень Ораніємунд, на півдні Намібії. Охоронці копалень запобігли крадіжці необроблених діамантів на суму в 348 тисяч доларів. У змові з метою викрасти дорогоцінне каміння брали участь шість службовців алмазодобувної компанії «Консолідейтед даймонд майнз» з території рудника, що надійно охоронялася, сховавши їх у волосся.

Яким же було здивування поліцейських, попереджених хитромудрою сигнальною апаратурою про крадіжку, коли з шевелюри тільки одного з «несунів» вони вилучили... 233 діаманти! Ще 128 камінців було знайдено в п'яти його змовників, які мали, на жаль, рідший волосяний покрив.

ВОНИ НЕ ВМІЮТЬ, А МИ НЕ ЗНАЄМО

Як свідчать результати опитування представниць прекрасної статі Греції, вони вважають за краще жити окремо від батьків, покладатися на власні доходи і мають звичку палити. Сексуальне життя до заміжжя вважається в Греції цілком прийнятним. Перший сексуальний партнер, як правило,— однолітoк. З віком гречанки віддають перевагу дорослішим чоловікам. Невірність одружених жінок поширена, причому кількість зрад виражається в першу чергу тим, чи відчуває жінка задоволення в інтимних зв'язках із своїм партнером. Більшість гречанок має досить приблизну уяву про протизаплідні засоби і рідко відвідує гінекологів. Результатом є проблеми з плануванням сім'ї.

ГАНГСТЕРИЗАЦІЯ ЯПОНІЇ

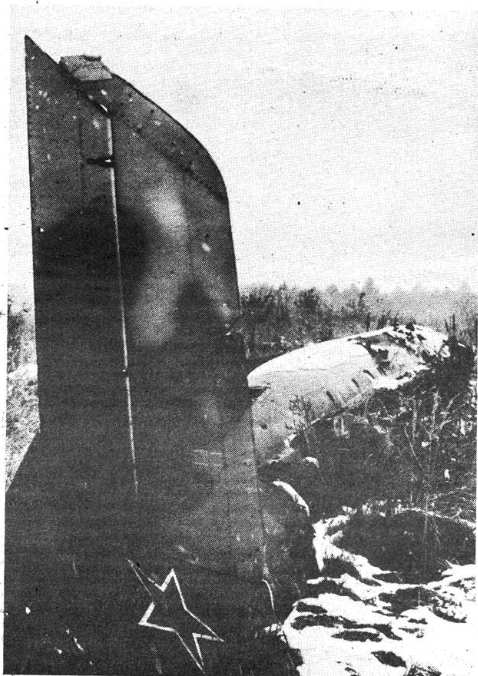
Найбільший синдикат японської мафії «Ямагуті-гумі» з кінця 1990 року збільшився на чотири тисячі чоловік і тепер об'єднує понад 30.000 гангстерів «якудза». Про це заявили представники Головного поліцейського управління Японії в портовому місті Кобе, де розташована штаб-квартира визнаного лідера японської організованої злочинності. Кожний третій з приблизно 88 тисяч японських гангстерів, таким чином, за ознаками поліції, входить до складу «Ямагуті-гумі», яка солідно обігнала найбільших конкурентів «Інгава-кай» (8300) і «Сіміюсі ренго» (8200).

ТРОХИ ПРО ПИВО

Дійсно, справжнього успіху досягли влітку цього року мексиканські пивовари. «Корона екстра» полонила найпримхливіших шанувальників пива Німеччини — країни, де цей стародавній напій вважається національною гордістю. Здивовані навіть самі німці, для яких жодне пиво не матиме шансів на успіх, якщо воно не відповідає німецькому рецепту, згідно з яким пиво має виготовлятися з хмелю, солоду, дріжджів та води. До складу «Корони», окрім класичних речовин, входить ще суміш із рису та крохмалю.

«Мати успіх із пивом у країні пива,— зауважив генконсул Мексики в Гамбурзі,— це те саме, що продати холодильники ескімосам».

ТАК МИНАЄ СЛАВА

Лише в Україні нині служить 20 тисяч «безквартирних» офіцерів. Колись престижна професія стала соціально і побутово найневлаштованішою. Адреси офіцерських сімей — не дім і не вулиця, а казарми, бараки, склади. У той же час щорічно, як у прірві, в армії щезали сотні мільярдів народних карбованців. На «бойову і політичну підготовку», для захисту Батьківщини від «імперіалістичних агресорів».

Подивіться на знімки, зроблені в заповіднику «МЕДОБОРИ», НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ, який військові авіатори перетворили у полігон. Ці ракети, танки, стабілізатори — незбудовані квартири для офіцерів і прапорщиків, наш із вами прибутковий податок.

Десятиріччями за завісою таємничості військовий молох пожирав величезні кошти, довівши народ до зубожіння, а велику й багату країну — до економічного краху.

Армія нівечила землі, дороги, ліси, калічила юнацькі душі, танками душила прагнення до свободи сусідніх народів. «Непобедимая и легендарная» бомбоударами по заповідниках і маршкидками до Праги і Кабула, не усвідомлюючи того, мчала до свого кінця.

Валентин ЛАБУНСЬКИЙ.

Фото Андрія КОТЛЯРЧУКА.

ДАВАЙТЕ ПИСАТИ ОБ'ЄКТИВНО

На щастя, після провалу путчу й безславного кінця «головного натхненника наших перемог» стало простіше з засобами масової інформації. «Честь і совість» більше не наставляє, що і як їм писати. Отже, пишуть по-різному. І це чудово! Борони Боже, повернутися до колишньої одностайності! Пишуть і про Україну. Як? Ну, про те вже зроблять висновки самі читачі з наведених нижче цитат.

І останнє. Закликаємо наших колег писати тільки об'єктивно. Адже саме тоді ми будемо «четвертою владою», а не чимось аморфним, яке так нагадує відому всім найдревнішу професію.

Ігор ГРУШКО,
Володимир СКАЧКО.
Малюнок Сергія Федька.

Нині ніхто не має права примушувати народи жити в Союзі. Російські політики повинні зрозуміти, що, проголосивши суверенітет РРФСР як цілісного державного утворення, вони таким чином визнали правомочність усіх інших міжреспубліканських кордонів. Якщо є святою й неподільною РРФСР, то чому не повинна бути святою й неподільною Україна? Якщо ви берете на себе відповідальність щодо відтворення Росії у більшовицьких кордонах, то чому не мають право на такі ж кордони Україна, Казахстан?

«Известия».

Проголосивши незалежність України й оголосивши власністю республіки всі підприємства союзного значення, Верховна Рада заявила про найсерйозніші політичні наміри. На цьому бажання будувати незалежну державу вичерпалося... Депутати розглядають другорядні законопроекти і в основному тупцюють на місці. Продовжується нещадна ідеологічна сварка... Безпорадним виглядає уряд, над яким по черзі готові чинити розправу то ліві, то праві.

«Комсомольская правда».

Наче снігова брила, зростає кількість претендентів на пост президента України.

«Балаган тут у нас, тому й тон балаганний...» — говорив у 1918 році булгаковський капітан Мишлаєвський штабс-капітанові Студзінському, маючи на увазі становище в Україні. Час давній, але як схоже.

«Мегаполис-экспресс».

...Могила автора «Ще не вмерла...» Павла Чубинського загубилася десь на хуторі під Борисполем. Садибу пана, який навчав дітей грамоті, вдячні селяни розгромили відразу після революції. А дещо з майна рознесли по домівках. Через сімдесят з хвостиком років нащадки революції відбивали з пам'ятника Леніну металеві літери — на сувеніри. Зупинити їх ніхто не ризикнув. Гнів був занадто великим. Отаке життя собаче взагалі...

«Комсомольская правда».

Незалежна республіка проголошена, а стара номенклатура спішно отримує нові ключові призначення. Від кого і від чого громадяни України будуть сьогодні незалежними? Путч закінчився, пособники путчистів опинилися в незалежній державі й — при владі.

«Московские новости».

Щодо заборони компартії України, реквізиції приналежних їй будинків, навчальних закладів та друкованих органів, то зроблено це до завершення розслідування висунутих на її адресу звинувачень, без рішення судових органів, тобто порушуючи чинні закони про громадські об'єднання й власність.

Можна не сумніватися, що доля, яка спіткала партію комуністів, уготована й іншим громадським об'єднанням і рухам, чия діяльність стане чомусь невгодною тим, хто сьогодні при владі... Вся метушня із забороною компартії затіяна насамперед для того, щоб не допустити її до участі у виборній кампанії, створити сприятливі умови для тих, хто веде справу до реставрації капіталізму на Україні, відриву її від союзу з іншими народами.

«Правда».

Голова Верховної Ради України Л. Кравчук підтвердив відому позицію: до проведення загальнореспубліканського референдуму Україна не братиме участі в обговоренні політичних угод. Ця заява викликала щонайменше незгоду інших членів Держради. Суверенітет суверенітетом, однак мало чого можна оголосити у післяпутчевій гарячці...

«Известия».

Сьогодні в Криму нав'язується українська мова тим, хто все життя говорив російською. Відкриваються на Україні польські, єврейські, угорські школи, а російське населення чомусь повинно перероджуватися в українців та посилати своїх дітей до шкіл, де їхня рідна мова стала другорядною.

«Труд».

Ринкову економіку неможливо побудувати в одній окремо взятій республіці хоча б тому, що енергетика України й Росії схожа на сіамських близнюків. Не виключено, що скорочення поставок електроенергії за межі України викличе обмеження поставок на Україну палива. Ну а далі можливим є прискорений поділ єдиного економічного простору на окремі, кожний з власною валютою, економічні «хутори». У Західній Європі, щоб жити краще, країни, навпаки, прагнуть об'єднання свого економічного потенціалу.

«Известия».

Мета концепції регіональних грошей — не економічна, а політична: мати додатковий атрибут республіканського суверенітету у вигляді власної валюти. Після серпневих подій про необхідність мати власні гроші заговорили й у тих республіках, де ще зовсім недавно обстоювали збереження єдиної федеративної держави.

І не тільки говорять — діють. На Україні частина заробітку виплачується спеціальними купонами. Дивна картина виходить. З високих трибун багато лідерів просторікують про єдиний економічний простір і водночас роблять усе, щоб надати грошам «самостійного» характеру.

«Гласность».

Якщо дехто не бажає приєднуватися до економічного договору, не хоче брати на себе ніяких твердих зобов'язань — полотном дорога! Будьте ласкаві — завтра же! Розбирайтеся там між собою вже якось самі. Й нарікайте згодом також тільки на себе. А Росія не може й не буде більше чекати.

«Рабочая трибуна».

Директор московського горілчаного заводу «Кристалл» вважає: у недалекому майбутньому в столиці відбудуться «п'яні» бунти. Завод працює в умовах найгострішого дефіциту спирту. А головна причина такого жахливого становища — різке скорочення поставок зерна із суверенної України, яка все частіше намагається дати Росії велику дулю.

«Мегаполис-экспресс».

Щорічну «битву за врожай» український уряд вирішив вести за принципом: ви нам — хліб, ми вам — пральні машини, телевізори, автомобілі... Але селяни не «клюнули». Вони не повірили властям, які пообіцяли закидати їх гостродефіцитними товарами... Село впевнено: між заводським конвеєром і селянським подвір'ям з'явиться стільки главків, управлінь та інстанцій, що виділені матеріальні блага там і пропадуть.

«Литературная газета».

Військове будівництво у Києві явно форсують. От тільки де взяти «золоті гори»? Адже лише на утримання національної армії, судячи із запитів військових округів, треба 8 мільярдів карбованців. І це — в цінах нинішнього року, без урахування інфляції. І без витрат на військову науку, закупівлю найновішої техніки. Тобто 8 — це мінімум, верхівка бюджетного айсберга.

«Мегаполис-экспресс».

Політичні гасла поки що мають перевагу і над здоровим глуздом, і над економікою. А на Україні зараз у розпалі передвиборна боротьба. От і доводиться кандидатам ураховувати інтереси найактивніших партій та течій. Однак не треба вважати сьогоднішні заяви українського уряду остаточними. Наприклад, українці не зрадили б, якщо заздалегідь були б обнародувані дані, скільки коштує казні Чорноморський флот. За неповними даними, сума на його утримання становить 7,5 мільярда карбованців щороку. Тепер поділіть це на 52 мільйони населення України. Стільки кожного року доведеться викладати платникам податків із власної кишені. Та якщо б це була єдина турбота на берегах Дніпра!..

«Красная звезда».

Відродження національної культури, національної мови, традицій і навіть духу — це не тільки питання морального порядку. Це перш за все економіка. Мові треба навчати. Журналістів, парламентаріїв, бізнесменів і політиків. Усі дитсадки Києва можна водити до парламенту і показувати, який красивий національний прапор. Але ввечері діти сядуть до телевізора і побачать улюблені мультики в республіканській програмі російською мовою. І вихователі в дитсадках за обов'язком служби в урочні години говоритимуть з ними українською, а під час перерви — російською. З гірким болем писав про це письменник Борис Тимошенко в «Літературній Україні». Чому? Та тому, що так ми їх учили, і нема іншої причини...

На щастя, повернення національної символіки на Україні відбувається без істеричного надриву, коли радіють одні і сиплять прокльонами другі.

«Известия».

З цікавістю спостерігаємо, як представники Руху в русифікованих південних містах легко й логічно розв'язують мовну проблему — не важливо, якою мовою ми сьогодні говоримо, важливо — що говоримо. Буде політика відродження української мови, буде й мовне середовище.

«Известия».

Сьогодні політики суверенних держав на території колишнього СРСР створюють перешкоди економічним структурам для співробітництва. Візьмемо Україну. Її політичні діячі повинні розуміти, що, створюючи митні ускладнення з Росією, ця республіка втрачає в нас ринки збуту і, можливо, назавжди. Однак в економіці, як і у природі, порожнечі не буває. Вільні ринки швидко займуть інші виробники товарів. А це спричиниться до зупинення виробництва в самій Україні, до наростання соціальних і політичних проблем. Виходить, що нині через мікроскопічні політичні вигоди деякі політики припускаються великих помилок.

«Гласность».

Приблизно місяць тому ректор Одеського університету заявив, що цей заклад готовий до переходу на українську мову. І неважливо, виявляється, що тут працювали Менделєєв, Мечников, Сеченов, що університет говорив по-російськи...

Одеса — центр Новоросійського краю — був одним з осередків південноросійської культури вів початку XIX століття. Це місто ніхто й ніколи не «русифікував». Його можна тільки «українізувати», тобто вчинити над ним нове насильство.

«Литературная газета».

Поговоримо про права меншин. Як вони додержуються, приміром на Україні, де з 52 мільйонів населення 11 — росіяни? Не прийшли ж вони, а споконвіку там живуть. Так от, на Україні, в Казахстані (там росіян узагалі близько половини) визнані державними відповідно українська й казахська мови. Куди дивиться ООН, де хельсінкські групи?

«Рабочая трибуна».

Ми ще не дуже ясно усвідомлюємо, що станеться за розриву культур і наук розколотого СРСР.

Згадаймо недавню історію. Відразу після революції 1917 року на Україні здійснено спробу створити власну «абсолютно українську» академію. За статусом наукові праці цієї академії мали друкуватися українською мовою, але цією мовою не існує ні науки, ні наукової термінології. Щоб допомогти справі, при академії було створено термінологічну комісію й виписано з Галичини фахівців з української мови, які й приступили до виготовлення наукової термінології. Брали терміни будь-якою мовою, крім спорідненої російської, яка мала знану наукову літературу. Смішно й сумно...

«Московские новости».

Нещодавно Міністерство народної освіти України підготувало лист про зміни у вивченні й змісті шкільних курсів історії. В ньому рекомендується припинити вивчення творів засновників марксизму-ленінізму, документів КПРС і КПУ.

Мета цього одна — викреслити з пам'яті людей 70 років нашої історії, відкрити дорогу новим фальсифікаціям, догмам... уже в школі зробити щеплення антикомунізму.

«Гласность».

Роман КОРОГОДСЬКИЙ

ОЧИМА ДІДУСЯ Й ОНУКА,

або КІЛЬКА НЕТРАДИЦІЙНИХ ДУМОК КІНОКРИТИКА ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ КІНОФЕСТИВАЛЮ «БАБИН ЯР. НЕТЕРПИМІСТЬ»

РОЗПОВІМ ОДНУ ІСТОРІЮ СПРАВЖНЬОГО УКРАЇНСЬКОГО ІНТЕЛІГЕНТА, ЯКОГО БАГАТО РОКІВ ЗНАЮ. В ЦЮ ІСТОРІЮ ВПЛІТАТИМУТЬСЯ І ПОДІЇ, ЩО ПОСТАЮТЬ З ФІЛЬМІВ МІЖНАРОДНОГО КІНОФЕСТИВАЛЮ «БАБИН ЯР. НЕТЕРПИМІСТЬ», ЯКИЙ ПРОХОДИВ У КИЄВІ З НАГОДИ 50-Ї РІЧНИЦІ ЦІЄЇ СТРАШНОЇ ТРАГЕДІЇ. ОСКІЛЬКИ ГЕРОЙ РОЗПОВІДІ — РЕАЛЬНА ОСОБА І ПОБАЖАВ ЗАЛИШИТИСЬ ІНКОГНІТО, ТО ДЛЯ ЗРУЧНОСТІ Я ЙОГО НАДАЛІ НАЗИВАТИМУ ДОРКОМ.

...З Київської товарної станції евакуйовувалась єврейська родина — 82-літній дідусь, дві його доньки з малими дітьми. Ввечері оголосили, що поїзд відправиться лише завтра. Старий Абрам не схотів ночувати на відкритій платформі й пішов додому. Наступного дня з'ясувалося, що він не збирається нікуди їхати, бо все життя молився за те, щоб Бог йому дарував смерть у своєму ліжку.

Родина евакуювалася до Середньої Азії.

Дідусь загинув у Бабиному Яру.

Вперше мій приятель задумався над долею дідуся, прочитавши «Бурю» І. Еренбурга. Його вразила деталь: вулиці Мельникова, якою вели євреїв на страту, здавалося, немає кінця... Дорко намагався уявити, як ведуть його тендітного дідуся тою нескінченною вулицею.

...Оце зараз уперше я побачив відомий у всьому світі фільм Анджея Вайди «Самсон». Там є сцена, як женуть євреїв до гетто. Мій приятель, коли побачить «Самсона», ще більше страждатиме. Та я зрозумів, що для нього ці страждання потрібні, бо вони очисні.

Як переважна більшість євреїв у Радянському Союзі, Дорко згадував про національність, коли вступав до інституту чи на службу. Його вступні бали були прохідними, та директор Київського педінституту Золотоверхий пояснив матері абітурієнта, що як стара більшовичка, вона має зрозуміти й рахуватися з новою лінією партії на національні кадри. Мати була приголомшена: напередодні приходив якийсь «аспірант» з інституту й вимагав чотири тисячі карбованців за вступ сина. Вона мала ці гроші, та навіть не подумала давати хабаря. Адже вона гегемон, член партії з 1919 року. І ось її «товариш» по партії пояснює нову лінію... На бульварі Шевченка мати при синові сказала історичну фразу: «Аби знала, що моя влада не прийме мою єдину дитину до науки, я б добре подумала, чи на той пароплав сіла». Молодий абітурієнт 1951 року сприйняв цей материнський розпач як кощунство.

Тут з'являється нова тема. У старого Абрама, до речі, глибоко набожного, всі діти пішли в революцію й стали більшовиками. Окрім одного, який при першій же чистці не втримався в партії. Усі вони свято вірили в нову релігію. Один дядько Борис був запеклим сімейним опозиціонером, тримався антирадянських поглядів, сварився зі своїми братами та сестрами. І ось 1951 року Доркова мати заговорила мовою свого брата Бориса.

...У французькому фільмі Луї Малля теоретик-фашист (він же керує службою СС, що відловлює євреїв, які переховуються в католицькому монастирі) спокійно пояснює лінію своєї партії: вони не французи, вони євреї... У кінці фільму ми довідуємося, що будь ти протестант, католик чи навіть сам настоятель монастиря, якщо ти єврей, твоє місце — в Освенцімі.

Дорко вступив до вузу у Харкові, вивчився. Був сталіністом. Їздив до Москви на похорон Сталіна. На Трубниковому провулку його трохи не задушили. Потім XX з'їзд, прозріння, нове товариство художників. Переживання ошуканого ідеаліста.

І знову несподіваний поворот — мій приятель знайомиться з колом молодої української інтелігенції й сам того не помітив, як в очах деяких мешканців Києва став «українським націоналістом».

Власне, тоді ми познайомилися, заприязнилися. Його життя було відкритим, і ми знали: Дорко переживає. Бо коли до своїх старих знайомих він звертається українською мовою, то далеко не всі виявляють толерантність. Але він не вважав за потрібне щось доводити, пояснювати. Йому не притаманно афішувати свої симпатії і доводити, що він — не верблюд. На той час Бог милував. Однак Дорко повторював приказку: «Від торби й тюрми не зарікайся».

...Маленька героїня фільму «За присудом Твоїм» польського режисера Єжі Гофмана змушена була показувати свій натільний хрестик фашистам, щоб не потрапити в гетто. Вона змушена була вивчити «Отче наш» чи «Молитву до пресвятої Богородиці» як рятівну перепустку. Чарівне дитя, захлинаючись від страху, повторювало такі по-людськи зворушливі слова: «Усю надію мою на Тебе покладаю, Мати Божа, збережи мене під покровом Твоїм». Фашисти слухали знайомі слова молитви й дивилися на чорняву дівчинку...

Наприкінці 1965 року Дорко знову несподівано зіштовхнувся з Бабиним Яром. У Будинку архітекторів була виставка проектів пам'ятників в урочищі Бабин Яр. Я запам'ятав два виступи. С. Параджанова, який запропонував усім встати і вшанувати пам'ять невинно загиблих людей. Як завжди, режисер говорив яскраво, мудро і як справжній християнин.

Це вразило. Запам'ятав я й виступ Дорка. Можливо, тому, що на обговореннях рідко хто виступав українською мовою. Дорко згадав свого дідуся Абрама, на зустріч з яким він хотів би приходити. Необхідно створити дорогу глибокого катарсису. На його думку, такі естетичні властивості притаманні, вигідно вирізняють проект Ади Рибачук і Володимира Мельниченка: крізь образно-узагальнену філософську ідею протиприродності здибленої землі від страхітливого голокосту й вічного очисного вогню — душевного прагнення зцілитися в акті пам'яті біля місця трагедії, крізь таке катарсисне пережиття трагізму Бабиного Яру пропонували пройти художники. До речі, С. Параджанов, як і багато інших, на обговоренні підтримав саме цей проект.

Проект пам'ятника довго бентежив Доркову уяву. Він багато мені розповідав про необхідність поєднання матеріального елемента справжньої землі — з вічним вогнем, бо інакше холодний мармур замуровує духовну енергетичність, і втрачається зв'язок між Землею і Небом, про який так мудро і натхненно писав ще Іммануїл Кант.

Це було давно — 1965 року.

Тоді ще молодий неофіт почав їздити по Україні. Українська велика родина в Галичині, друзі — в Закарпатті, Поділлі, Слобожанщині, в Карпатах, Донбасі, на Волині — він об'їздив Україну і знає особливості всіх регіонів. Він вивчав історію, етнографію, фольклор. І все-таки найбільше враження на нього справила жива історія в персоналіях. Розповідав, як друзі, тепер відомі поети й громадські діячі, привели його на Янівський цвинтар, де в закинутому кутку по пояс у траві показали могилу Б. І. Антонича, яку вони розшукали, провівши справжню дослідницьку роботу.

Дорко на запрошення друга поїхав до Ходорова, такого собі звичайного галицького містечка, звідки вийшла ціла плеяда українських політичних і культурних діячів. Там він довідався про червоний терор на Західній Україні, про міфологічний «золотий вересень». Він об'їздив багато таких маленьких міст, містечок і став пропагандистом природного розгортання культурного життя в провінції, а не штучного зосередження його в столиці, де поза кореневою системою воно чахне і стає легким здобутком комуністичного офіціозу з його завжди малокультурним мінкультом, зі сервіально вихованою системою творчих спілок.

Ясна річ, його погляди, штиб життя не могли подобатися тим, хто стояв на сторожі Імперії. Дорко зробив для себе відкриття: бути українським інтелігентом важко...

Він не може до цього часу спокійно згадувати мітинг у Бабиному Яру 1966 року. Там виступили відомі письменники і дисиденти Віктор Некрасов та Іван Дзюба. Відомий кінодокументаліст і письменник Гелій Снєгирьов знімав цей нечисленний, але, вважаю, історичний мітинг. Переслідування, що почалися 1965 року, коли заарештували групу молодої української інтелігенції, набирали нових обертів, що й послужило поштовхом до появи роботи Івана Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?».

...Дуже цікавий фільм Рафаїла Нахмановича й Едуарда Тімліна «Віктор Некрасов. На свободі та вдома» заслуговує окремого грунтовного аналізу, і я сподіваюсь написати окрему рецензію. На превеликий мій жаль, творці фільму абсолютно обійшли мовчанкою участь свідомого українства, зокрема, її визнаного лідера Івана Дзюби в тому мітингу. Я повністю поділяю думку про виняткове право митців вибирати, інтерпретувати матеріал. Але! Фільм-документ, фільм-очищення, фільм-пам'ять тільки б виграв від повноти й об'єктивності інформації.

Єжі Гофман дуже влучно й дошкульно згадав у вступному слові до фільму Анджея Вайди «Самсон», що всесвітньовідомий майстер узявся за трагічну тему Варшавського гетто, наражаючись на конфлікт з комуністичною олігархією, як у середині Польщі, так і в країнах соціалістичної співдружності. Це був акт совісної спокути всіх поляків перед жертвами фашизму. Точно такі були мотиви чи не всіх шістдесятників, які не дозволили собі жодного антисемітського випаду, а Ліна Костенко, Алла Горська, Іван Дзюба, Василь Стус, Іван Світличний, Лесь Танюк, Іван Драч, Євген Сверстюк, Дмитро Павличко, Станіслав Тельнюк неодноразово заявляли щиру, сердечну прихильність до своїх братів на українській землі. Всі вони знали офіційну лінію партії комуністів на національні кадри, знали моторошну правду Бабиного Яру, й 1966 року Іван Дзюба про це сказав відкрито. З наслідками для себе.

Мій приятель ще не бачив фільму про В. Некрасова. Не треба бути пророком — він, мабуть, засмутиться, коли це зробить, бо вважає, що уважність і любов мають бути взаємними.

Ні, Дорко не озлоблений. Але й не блакитнооке янголятко. Різкий у судженнях, чорно-білий за світовідчуванням, він, однак, добре розуміє необхідність толерантного, спокійного ставлення до інакомислення, до російськомовного населення. Неозброєним оком видно, як страждає, коли заходить мова про недавні розмаїті інсинуації компартійної преси щодо Руху, нацьковування спантеличених обивателів на «самостійників», «бандерівців», про яких люди мають тенденційно-брехливу, спеціально сформовану інформацію. Як історик, Дорко вважає чудом, що в наскрізь легендарно-фальшивій країні, де протягом століть народові прищеплювали рабське послушенство, комплекс національної ущербності, буквально з попелу, мов казковий птах, відродилась ідея національної незалежності. Сімдесят років в Україні царювали казнокради й терористи, зусиллями яких був здійснений голодомор 1933 року, а потім п'ятдесят років приховували смерть семи з половиною мільйонів українців. І так само п'ятдесят років замовчували, що в Бабиному Яру розстрілювали передусім євреїв. У такій країні невичерпні можливості містифікаторства. Адже існують ще цілі масиви добропорядних, чесних трударів, яких залякують химерами, сподіваючись, що вони ще довго блукатимуть під ідеологічним наркозом у міфологічному лабіринті без Аріаднової нитки, що могла б їх вивести до свого роду-племені, до нашої трагічної славної історії.

Я поділяю тривоги свого приятеля — Україна напередодні своєї державності de facto. І якщо варто сьогодні чогось боятися, то це — ганьби, всесвітньої ганьби, коли 52-мільйонний народ на референдумі скаже: не хочу бути вільним, волію бути кріпаком. Кріпаком з принципу.

...Єврейські погроми в Російській імперії, комуністичне цькування, німецько-фашистський геноцид перетворили талановитий народ у безправний, безголосий — приречений. Гвалтівники душі нав'язали занепалому народові свою фальшиву «Молитву за мир»: «Отче наш небесний! Благослови Уряд СРСР — оплот миру в усьому мирі. Амінь!». Початок фільму «Мир вам, шалом!» єврейського режисера з Росії В. Двінського малює саме такий портрет народу. І ось на очах пробуджуються сили розкутого Прометея, і у власній державі Ізраїль євреїв не впізнати! Я не поділяю побоювання В. Двінського, який вбачає в природному прагненні різних народів до національного «усамітнення» деструктивний фактор. Побудова ДЕМОКРАТИЧНОЇ держави рятує національно-культурні й духовні цінності для народів усього світу. За прикладами далеко не треба ходити — держава Ізраїль. Я також не поділяю мрію режисера про ті безхмарні часи, коли всі народи не матимуть національності. Загальнолюдські ідеали і я сповідую, свято сповідую, та розумію їх зовсім інакше. Дивно, наскільки фільм може бути цікавішим від теоретичних викладок свого творця, і дякую Владлену Кузнецову, одному з авторів сценарію «Мир вам, шалом», що він делікатно вніс необхідну корекцію у, здавалося б, прозоро ясну перспективу щодо державності.

29 вересня 1991 року величезний натовп людей з квітами прийшов до Бабиного Яру, щоб вшанувати пам'ять 52 тисяч євреїв, що були розстріляні саме в цей день 1941 року. Ми були з Дорком разом. Я звернув увагу, що він підкреслено не знімав свого пом'ятого кашкета — за єврейським звичаєм. Та коли ми підійшли до менори покласти квіти, він зняв кашкет і тричі, як належить християнинові, перехрестився.

Це була несподіванка. Та за спокійним розмислом збагнув щасливу спорідненість діда й онука на українській зболеній землі: дід Абрам свято вірив у Старий Заповіт, його онук Дорко так само вірить у Новий Заповіт — їхня родина в шаленому XX столітті гармонійно поєднала віру в святість Книги, відкинувши нетерпимість і насильство, жертвами якого вони були.

Київ.

РОЗДЕРЖАВЛЕННЯ І ПРИВАТИЗАЦІ
ЯКИЙ ШЛЯХ ОБРАТИ?

Без перебільшення можна сказати, що нарешті в республіці починають відбуватися революційні зміни. Від реформістських потуг, від спроб і намагань поліпшити життя народу за рахунок перефарбування фасаду суспільно-економічної формації, латання дірок, заміни даху ми врешті-решт дійшли до головного питання — зміни форм власності — основного питання всіх революцій.

Тільки реформа стосунків власності викличе реальні зміни в суспільстві. Це головний ланцюг всіх перетворень, причому не тільки економічних.

Верховна Рада України вже двічі розглядала концепцію роздержавлення і приватизації. Спочатку їх було кілька, а потім все звели до однієї спільної — Кабінету міністрів і Комісії Верховної Ради з питань економічної реформи і управління народним господарством.

На шпальтах «Голосу України» вже давно ведеться ця тема. Зокрема проблеми роздержавлення і приватизації порушувалися в публікаціях: «За рік до стандартів Європи», «Купили фабрику», «Наймит — звучить гордо», «Історія з приватизацією» та багатьох інших.

Нещодавно («Голос України» № 209) було опубліковано газетний розворот «Роздержавлення і приватизація: який шлях обрати?» — добірку матеріалів наших читачів і кореспондентів.

Потік листів на цю тему повниться. Щодо шляхів приватизації точки зору бувають полярними. Але більшість читачів сходяться на тому, що приватизація потрібна якнайшвидше.

Відділ економіки.

Все йде до того, що незабаром як у межах колишнього Союзу РСР, так і суверенної держави України зазвучать рапорти про дострокову приватизацію підприємств на «70... 90... 100 відсотків». Така процентоманія вже була з орендою. Ми знаємо, чим все це закінчилося. Зовсім недавно щось подібне можна було спостерігати на прикладі деяких міністерств-перевертнів, які терміново перейменовувалися на концерни, асоціації, нічого, по суті, не змінюючи. Доходило навіть до абсурду, коли президентів концернів, голів асоціацій та керівників інших таких структур призначав Кабінет міністрів. Так само і з приватизацією. Здебільшого змінюється вивіска, за якою чиновники завбачливо маскують віджилі, старі структури. Цим самим такого типу чинуші, маючи перед собою насамперед корисливі цілі, продовжують розвалювати економіку. Бо не можна побудувати ринкові відносини не змінюючи форму власності. Але відрадно, що є в республіці приклади вдалої приватизації. Це — народне підприємство «Самаровський завод залізобетонних і фільтруючих виробів», розташоване у Дніпропетровську.

Увага: «тіньовики» з Дніпропетровська!

ЯК З КВАДРАТНИХ КОЛІС ЗРОБИТИ КРУГЛІ?

У ЛЕНІНА є така думка: коли під час революційної ситуації суспільство не розвивається — воно загниває. Проектуючи слова вождя на сьогодення, можна сказати, що слово ринок уже якось починає дратувати. У газетах і на екрані, в метро і з трибуни — воно всюди переслідує нас. Але ж за словом не видно діла. Називаючи роздержавлення і приватизацію синонімом слову «ринок» (без них ринок просто неможливий), за шість років перебудови наші політики і економісти спромоглися тільки боязливо відмовитися від важковимовного «роздержавлення» (відторгнення власності від держави) на користь загальноприйнятого у всьому світі і більш зрозумілого «приватизація» (заміна державної форми власності на акціонерну, колективну і приватну).

Тож, щоб не дати суспільству загнити, доки з високих парламентських трибун усіх рівнів дискутуються концепції приватизації та відповідні закони, саме ідея приватизації вже давно переступила паперовий рубікон і стала реальністю.

Справедливості ради треба сказати, що певною мірою сприяв цьому ще уряд Рижкова, який дозволив експеримент у концерні «БУТЕК», давши йому статус позавідомчого багатогалузевого об'єднання з метою «відпрацювання господарського механізму діяльності підприємств з колективною формою власності». Схема експерименту була проста: оренда підприємства трудовим колективом — викуп майна з одночасним виходом з-під галузевого підпорядкування — вступ до концерну «БУТЕК».

Концерн «БУТЕК» об'єднав колективи понад чотирьохсот підприємств, з них три з половиною десятки — українських. Під дахом експерименту багатьом із них вдалося перейти на колективну форму власності, а деяким навіть викупити підприємства.

Курс дніпропетровців спочатку збігся з курсом Бутовського комбінату (це було єдине джерело досвіду), а потім відхилився. Причини? «Революція» в концерні йшла зверху: майно, яке орендний колектив придбав за прибуток, не можна було розділяти на паї. Воно знеособлене. Як у колгоспах. Дніпропетровці ж були твердо переконані, що прибуток, який залишається у розпорядженні колективу, можна використовувати для викупу майна.

Це свідчить лише про одне: самаровці випереджали плин часу, темп якому задавав «БУТЕК».

Я не збираюсь агітувати за ту чи іншу методику. Кожна, напевне, має якісь переваги у своїй економічній і соціальній «ніші» — тож бажаючі нехай вибирають те, що їм ближче. А от про шлях через терни до зірок, через оренду до колективного, народного підприємства повчально знати всім.

ТРИ роки тому директор Самаровського заводу Віктор Савчук і його однодумці поставили перед собою завдання: привчити людей до власності.

Взяли на озброєння гасло, під яким більшовики вели на барикади. Вони хотіли, щоб пролетарі стали врешті-решт власниками засобів виробництва. Та непросто було зробити те, що викорінювалося роками. У більшості не було навичок комерційної та економічної культури. Значна частина заводчан ставилася до неї навіть вороже.

Насамперед на заводі змінили систему взаємовідносин між окремими підрозділами, щоб встановити реальну собівартість продукції, загальні економічні показники, продуктивність роботи окремих ланок. Розробили паспорт робочого місця кожного працюючого, створили фотографію робочого дня. Обладнання віддали в оренду бригадам, ланкам.

Підприємство начебто заново почало вчитися ходити. Як після важкої і довгої хвороби. Кожний крок давався непросто, боляче, в муках. Цехи виконували роль адміністративних одиниць. Одиницями ж економічними стали ланки по 10—15 виробничників. Кожен став насамперед економістом, а вже потім спеціалістом тої ділянки, де працює. Ланки і бригади повністю відповідали за результати економічної діяльності. І морально, і матеріально.

Цікава деталь. Одна з бригад бетонників одержала меншу зарплату, ніж інший аналогічний колектив. Сприйняли як належне, нікого не звинувачували. «Стук-грюк» не пройшло. Переробили халтуру. Тепер «держприймання» суворе — їхні ж товариші з наступної технологічної операції.

А чому ж бригада має платити сім тисяч карбованців за ремонт форм? Не святі горшки ліплять. Самі зробили. А сім тисяч пішло у фонд бригади. Згодом ремонтний цех взагалі розформували.

Така кількість технологів не потрібна, ставить бригада питання руба. Досить і половини. Відділ кадрів до цього часу не підшукав спеціаліста на важливу ділянку роботи. Виходить, недопрацьовують кадровики. Що ж, це буде враховано при виділенні коштів на їх утримання.

За рік роботи в умовах оренди кількість працюючих на заводі зменшилася від 340 до 200. Кількість інженерно-технічних працівників — на 75 відсотків. Більшість з них пішла в робітники. Прибуток підприємства зріс у 2,5 раза.

Як жартують тепер самаровці, з квадратних коліс, так образно називали в колективі старі економічні відносини, вони зробили напівкруглі. Але ще не круглі...

ПРОПРАЦЮВАВШИ два роки в умовах оренди, колектив вирішив викупити підприємство. Добре, що в останньому договорі про оренду був пункт про викуп основних виробничих фондів. Під час підписання угоди міністерські чиновники не викинули його тільки тому, що не вірили в реальність.

Час новаторів настав, але з цим почалося і викручування рук. Підстава — немає законодавчої основи для подальшої діяльності. Шляхи концерну «БУТЕК» і самаровців розійшлися. Статус концерну урізав право колективу використовувати прибуток для викупу майна. За два роки оренди самаровці вже володіли 25 відсотками виробничих фондів. Це була їхня частка, зароблена чесною працею.

Далі одного ентузіазму було мало. Тож до діла приєдналася група київських вчених з профспілкового госпрозрахункового наукового центру на чолі з Дмитром Понею.

Вчені, як лоцмани, повели підприємство між «мілинами» фінорганів, урядовими інструкціями й заборонами, мораторієм Верховної Ради і пастками інших штучних перешкод.

Кошти для викупу завод мав. Кредит у банку 700 тисяч він погасив через п'ять місяців.

Здавалося б, парадокс: люди почали працювати на себе, а державі дають ще більше, ніж раніше. Виплатили в бюджет понад півтора мільйона карбованців за основні фонди, вносять справно податки, успішно виконують держзамовлення, незважаючи на «вільне життя», продукцію постачають за державними розцінками. І це тоді, коли довкола всі зривають поставки, недовантажують, недопостачають... Більше того, в умовах, коли постійно падає рівень життя, середня заробітна плата робітників заводу зросла зовсім не набагато і становить лише 430 карбованців.

Ніякого парадоксу немає, а є раніше не знаний, відторгнений стимул: економічно вільні люди працюють на себе. І тут у виграші суспільство в цілому.

Цікава деталь. Перейшовши на оренду, економічно зміцнівши, завод почав ви-

плачувати
кам — ор
не харчув
тячі сад
взяло на
сплачувал
тощо.

Після
ції скас
му фа
ди вже н
ники, тож
чувати. Х
написати
ки вира
хто не п
платили
пірці нічо
піталізова
ли. Тому
їхня вла
гарант
життя, ек
ної неза
людині тр

Під ч
чей з
втримавс
таке собі
тання:

—
не підпр
ся від ко

— Як
були як
Але в на
особлена
колгоспн
колгоспу
жить? Н
жний пр
частку, я
ти, перед
дати тощ
страктне
кожного
де запис
дивіденд
на підпр
рії прац
подарі п
щики,
(через р
ти на за
во стати
ціалісти,
контракт

Сього
великих
фірм і
ється. В
ніж під
ми яких
Гадаю,
вертатис
краще
підніжку
якому ї

І ЩЕ одне. Приватизація у нас почалася, а в свідомості людей стереотипи страху. Багато хто приватизації приведе до влади ділків які скупляють все і будуть домінувати «тіньовиків» з околиці Дніпропетровськ хоче стати такими самими «тіньовикам до науковців профспілкового госпрозра кандидата економічних наук Дмитра тактні телефони: 228-34-06, 434-46-53 ньовики»!

Лес
економічний оглядач

…ННЯ І ПРИВАТИЗАЦІЯ: …ЛЯХ ОБРАТИ?

…ага: «тіньовики» …Дніпропетровська!

…КВАДРАТНИХ КОЛІС ЗРОБИТИ КРУГЛІ?

**…ах колишнього
…аїни зазвучать
…иств на «70…
…е була з орен-
…Зовсім недавно
…риклади деяких
…ейменовувалися
…мінюючи. Дохо-
…концернів, голів
…ур призначав
…о. Здебільшого
…бачливо маску-
…ого типу чину-
…і цілі, продов-
…на побудувати
…ості. Але від-
…атизації. Це —
…залізобетонних
…опетровську.**

…ваі. Воно зне-
…у колгоспах.
…ж були твер-
…що прибуток,
…ться у розпо-
…ективу, можна
…и для викупу

…лише про од-
…випереджали
…и якому зада-

…юсь агітувати
…методику. Ко-
…має якісь пе-
…економічній і
…і» — тож ба-
…вибирають те,
…е. А от про
…ерни до зірок,
…до колективно-
…підприємства
…ти всім.

…и тому дирек-
…аровського за-
…іктор Савчук
…ці поставили
…завдання: при-
…до власності.
…озброєння гас-
…більшовики ве-
…и. Вони хотіли,
…стали врешті-
…ми засобів ви-
…а непросто бу-
…що викорінює-
…У більшості
…ок комерційної
…ої культури.
…а заводчан ста-
…навіть вороже.

…на заводі змі-
…взаємовідносин
…підрозділами,
…ти реальну со-
…укції, загальні
…казники, про-
…боти окремих
…обили паспорт
…кожного пра-
…рили фотогра-
…дня. Обладнан-
…оренду брига-

…ю начебто за-
…нтися ходити.
…жкої і довгої
…ий крок да-

вався непросто, боляче, в муках. Цехи виконували роль адміністративних одиниць. Одиницями ж економічними стали ланки по 10—15 виробничників. Кожен став насамперед економістом, а вже потім спеціалістом тої ділянки, де працює. Ланки і бригади повністю відповідали за результати економічної діяльності. І морально, і матеріально.

Цікава деталь. Одна з бригад бетонників одержала меншу зарплату, ніж інший аналогічний колектив. Сприйняли як належне, нікого не звинувачували. «Стук-грюк» не пройшло. Переробили халтуру. Тепер «держприймання» суворе — їхні ж товариші з наступної технологічної операції.

А чому ж бригада має платити сім тисяч карбованців за ремонт форм? Не святі горшки ліплять. Самі зробили. А сім тисяч пішло у фонд бригади. Згодом ремонтний цех взагалі розформували.

Така кількість технологів не потрібна, ставить бригада питання руба. Досить і половини. Відділ кадрів до цього часу не підшукав спеціаліста на важливу ділянку роботи. Виходить, недопрацьовують кадровики. Що ж, це буде враховано при виділенні коштів на їх утримання.

За рік роботи в умовах оренди кількість працюючих на заводі зменшилася від 340 до 200. Кількість інженерно-технічних працівників — на 75 відсотків. Більшість з них пішла в робітники. Прибуток підприємства зріс у 2,5 раза.

Як жартують тепер самаровці, з квадратних коліс, так образно називали в колективі старі економічні відносини, вони зробили напівкруглі. Але ще не круглі…

ПРОПРАЦЮВАВШИ два роки в умовах оренди, колектив вирішив викупити підприємство. Добре, що в останньому договорі про оренду був пункт про викуп основних виробничих фондів. Під час підписання угоди міністерські чиновники не викинули його тільки тому, що не вірили в реальність.

Час новаторів настав, але з цим почалося і викручування рук. Підстава — немає законодавчої основи для подальшої діяльності. Шляхи концерну «БУТЕК» і самаровців розійшлися. Статус концерну урізав право колективу використовувати прибуток для викупу майна. За два роки оренди самаровці вже володіли 25 відсотками виробничих фондів. Це була їхня частка, зароблена чесною працею.

Далі одного ентузіазму було мало. Тож до діла приєдналася група київських вчених з профспілкового госпрозрахункового наукового центру на чолі з Дмитром Поною.

Вчені, як лоцмани, повели підприємство між «мілинами» фінорганів, урядовими інструкціями й заборонами, мораторієм Верховної Ради і пастками інших штучних перешкод.

Кошти для викупу завод мав. Кредит у банку 700 тисяч він погасив через п'ять місяців.

Здавалося б, парадокс: люди почали працювати на себе, а державі дають ще більше, ніж раніше. Виплатили в бюджет понад півтора мільйона карбованців за основні фонди, вносять справно податки, успішно виконують держзамовлення, незважаючи на «вільне життя», продукцію постачають за державними розцінками. І це тоді, коли довкола всі зривають поставки, недовантажують, недопоставляють… Більше того, в умовах, коли постійно падає рівень життя, середня заробітна плата робітників заводу зросла зовсім не набагато і становить лише 430 карбованців.

Ніякого парадоксу немає, а є раніше не знаний, відторгнений стимул: економічно вільні люди працюють на себе. І тут у виграші суспільство в цілому.

Цікава деталь. Перейшовши на оренду, економічно зміцнівши, завод почав виплачувати дотації працівникам — організували безплатне харчування і безплатні дитячі садки. Підприємство взяло на себе квартплату, сплачувало і давало кредити тощо.

Після викупу заводу дотації скасували. Пояснення цьому фа[illegible] дав В. [illegible]чук: люди вже не пролетарі, а власники, тож можуть самі оплачувати. Хто не хоче, може написати заяву і з його частки вираховуватимуть. Ніхто не пішов на це. Люди платили із зарплати, бо папірці нічого не варті, але капіталізовану частку не чіпали. Тому що їхній капітал, їхня власність — надійний гарант стабільного рівня життя, економічної і політичної незалежності. Ось що людині треба!

Під ч[illegible]і із зустрічей з В. Савчуком я не втримався і поставив йому таке собі провокаційне запитання:

— [illegible]а чим [illegible]е народне підприємство відрізняється від колгоспу?

— Якби у нас колгоспи були як колгоспи, то нічим. Але в наших колгоспах знеособлена власність. Якщо колгоспник вирішить піти з колгоспу, то що йому належить? Нічого. У нас же кожний працівник має свою частку, яку він може забрати, передати нащадкам, продати тощо. Це не щось абстрактне, а реальність: у кожного на [illegible]уках є книжка, де записа[illegible]ого частку й дивіденди. Взагалі ж у нас на підприємстві є три категорії працюючих. Власне господарі підприємства — пайщики, наймані робітники (через рік від початку роботи на заводі вони мають право стати пайщиками), спеціалісти, які працюють за контрактом.

Сьогодні в світі кількість великих особистих приватних фірм і підприємств скорочується. Вони менш ефективні, ніж підприємства, власниками яких є самі робітники. Гадаю, що нам не варто повертатися до витоків 1917-го, краще одразу стрибати на підніжку того вагона, на якому їде цивілізований світ.

І ЩЕ одне. Приватизація у нас ще фактично не розпочалася, а в свідомості людей вже переважають стереотипи страху. Багато хто боїться, що процес приватизації приведе до влади ділків «тіньової» економіки, які скупляють все і будуть домінувати на ринку. Про двохсот «тіньовиків» з околиці Дніпропетровська ви дізналися. Хто хоче стати такими самими «тіньовиками», може звернутися до науковців профспілкового госпрозрахункового центру, до кандидата економічних наук Дмитра Івановича Пони. Контактні телефони: 228-34-06, 434-46-53. Отже, у бій, «тіньовики»!

Леонід БРОВЧЕНКО,
економічний оглядач «Голосу України».

ТОРГІВЛЯ ТОРГУВАТИС… НЕ ЗБИРАЄТЬСЯ…

Процес роздержавлення і приватизації — питання найближчого часу, і першими впадуть бастіони торгівлі. Але коли вони поваляться, чи не опинимося ми, прості смертні споживачі, під їх уламками? І тоді до дефіциту, шалених цін додасться ще й хаос. Другою, не менш важливою стороною приватизації в наших умовах є те, хто і як скуповуватиме магазини, ресторани, кіоски тощо.

Ще три-чотири тижні тому курс долара щодо карбованця становив у Києві 1 до 51, а сьогодні впав до 26 карбованців. Аналогічний процес відбувається і у Москві. Як стало відомо з компетентних джерел, це сталося не в останню чергу через те, що власники валюти почали озброюватися нашими «дерев'яними» з наміром використати їх під час приватизації.

Як запобігти цьому і зробити так, щоб більш-менш вирівняти стартові умови і тих, хто має, і тих, хто ще не має необхідних коштів, але вміє і хоче працювати?

І, нарешті, ще одне дуже важливе державне питання: як звільнити ринок за допомогою приватизації від величезної кількості порожніх грошей, які наявну інфляцію перетворюють на гіперінфляцію і збільшують дефіцит держбюджету. Тобто, як зробити так, щоб вони працювали на створення товарів і послуг, а не продовжували надалі знецінювати самі себе. Бо сьогодні ми стоїмо на порозі фінансового краху.

У системі Мінторгу, який першим ступає на шлях приватизації, нараховується близько півтора мільйона чоловік, десятки тисяч магазинів, підприємств громадського харчування, баз тощо. А оскільки, що таке торгівля і яку роль вона відіграє в суспільстві, тим більше в ринкових відносинах, нікому пояснювати не треба, то стає врозумілим, що варто зробити один неправильний крок, і ми можемо потрапити туди, звідки вже, мабуть, не виберемось.

Людям уже набридло розсьорбувати наслідки експериментів. Тож у разі провалу приватизації ця галузь знову стане першою жертвою народного невдоволення. А те, що для цього є підстави, видно з документів по роздержавленню і приватизації підприємств громадського харчування, підготовлених Мінторгом України і поданих до Кабінету міністрів України.

Розглянемо їх основні положення, в першу чергу маючи на увазі те, чи вирішують вони проблеми, про які ми згадували вище.

Перший документ від 12.05.90 року називається «Про основні напрями діяльності Міністерства торгівлі України у 1991—1993 роках». Для того, щоб оперативно вирішити питання торговельного обслуговування населення республіки, йдеться в документі, Міністерство (тобто знову зверху) повинно створити нові структури, форми і методи торговельних відносин. «Необхідно ліквідувати управління торгівлі обл(міськ)виконкомів, існування яких суперечить Закону України «Про підприємство», створити торговельні об'єднання… Ця робота вже розпочалась… Процес їх створення продовжується».

Ось так. Мінторг залишає за собою існуючі функції, а управління замінюються об'єднаннями тільки тому, що суперечить законові, а не дійсності. До того ж про ефективність останніх нічого не відомо. Але її і доводити не треба. Головне, що фасад підфарбовано. Це все ще було б нічого, торгівля якось би прогодувала своє перебудоване керівництво, але мова про те. що саме воно намірилось проводити роздержавлення і приватизацію. А тут уже не до жартів. І щоб іншої думки ні в кого не виникло, документ застерігає: «Враховуючи негативну практику (?! — **Авт.**) проведення цієї роботи в східних країнах Європи, місцеві органи допустили ряд серйозних помилок та прорахунків, бо вели її не фахівці торгівлі». А тому виконання цього процесу слід доручити Мінторгу республіки. Про яку негативну практику йдеться? Мабуть, товарів там нікуди дівати. Але нас турбує поки що зовсім інше…

Отже, роздержавлення за документом повинно розпочинатись передусім із сфери обслуговування і проходити в три етапи.

Перший етап — «санаційний» — передбачає здачу в оренду і продаж в оренду (так у документі!) збиткових та низькорентабельних підприємств і структурних одиниць. На другому етапі — «селективному» — здаються в оренду і продаються дрібні та середні підприємства (структурні одиниці), які відзначаються високою рентабельністю. Різниці в часі між кінцем першого етапу і початком другого майже немає. Але саме в цей строк слід «забезпечити розвинуту рекламу успіху діяльності орендних та раніше викуплених підприємств». За один-два місяці наші «фахівці торгівлі» готові вже рекламувати успіх збиткових підприємств.

І нарешті, третій етап — «масовий». Іде масова передача в оренду і продаж об'єктів сфери обслуговування та їх акціонування. На всі ці етапи відводиться півтора року. Отже, збиткові підприємства стають рентабельними, незбиткові — ще рентабельнішими, а потім — масовий етап.

Логіка тут така: відрубати від Мінторгу збиткові підприємства (які за відведений їм строк нічогісінько не зроблять, тільки розвалитись украй встигнуть) і сказати, так би мовити, вголос: мовляв, ось ми які революційні! А коли провал буде видно, то порекомендувати утриматися з приватизацією рентабельних підприємств до «кращих часів». І Мінторг… уціліє.

Якщо ж серйозно починати цей процес, то треба, мабуть, одразу починати з третього, масового, етапу. Слід тільки чітко розробити механізм роздержавлення і приватизації. І 10.06.91 року на стіл В. Фокіналіг цілий пакет відповідних документів Мінторгу, включаючи навіть і проект постанови Верховної Ради УРСР «Про роздержавлення власності підприємств торгівлі та громадського харчування», в якому ця робота

покладаєт…
ди народн…
з Мінторг…
Щоб де…
в цих док…
нулися за…
хівців-пра…
ли шлях…
ців до то…
нту, перш…
вих віднос…
кощів роз…
ки що па…
міністрати…

системі, а…
від тих, х…
ється, ду…
ють себе…
бізнесу я…
і зарубіж…
Не ста…
ти всі ви…
пертами…
щих докум…
ше основ…
яких нор…
лення і п…
неможлив…
Почнем…
ральне ке…
цесом Мін…
а в облас…
ється «ре…
управлінн…
мабуть, ті…
ні облуп…
які зміни…
говельні…
вовк овеч…
чили його…
реси буде…
ректор то…
жави? Пит…
ричне. То…
гу очолю…
винен Дер…
державлен…
депутати…
дставники…
гіональні…
торгівлею…
ти лише…
«Встано…
на змі…
тименту т…
никам пі…
та громад…
Який же…
тують ен…
тут є проб…
дна. Вона…
в'язана з…
цитом і с…
товарів, к…
вирішуват…
допомогою…
желів, а н…
шляхом.…
хочеться…
ти, бо ні…
бити не…
«Не мо…
продажу…
(структур…
орендуют…
протягом…
договору…
приємств…
ниць), т…
яких обра…

ГОЛОС України

Я:

...тації працівни-
...зували безплат-
... і безплатні ди-
... Підприємство
...е квартплату,
... давало кредити

...пу заводу дота-
... Пояснення цьо-
... В. ...чук: лю-
...олетарі, а влас-
...жуть самі опла-
...не хоче, може
...у і з його част-
...уватимуть. Ні-
... на це. Люди
...арплати, бо па-
...е варті, але ка-
... частку не чіпа-
... їхній капітал,
...ть — надійний
...більного рівня
...мічної і політич-
...ності. Ось що

... і із зустрі-
...Савчуком я не
... поставив йому
...вокаційне запи-

...ним ...е народ-
...ство відрізняєть-
...пу?
...у нас колгоспи
...госпи, то нічим.
... колгоспах зне-
...ласність. Якщо
...вирішить піти з
... що йому нале-
.... У нас же ко-
...ник має свою
... він може забра-
... нащадкам, про-
... Це не щось аб-
... реальність: у
...руках є книжка,
...ого частку й
...загалі ж у нас
...тві є три катего-
...их. Власне гос-
...иємства — пай-
...мані робітники
...д початку робо-
... вони мають пра-
...айщиками), спе-
... працюють за

...в світі кількість
...бистих приватних
...иємств скорочу-
... менш ефективні,
...мства, власника-
... самі робітники.
...нам не варто по-
... витоків 1917-го,
...у стрибати на
...го вагона, на
...вілізований світ.

...фактично не роз-
...е переважають
...ться, що процес
...ової» економіки,
...нку. Про двохсот
... дізналися. Хто
... може звернутися
...кового центру, до
...вича Понн. Кон-
...Отже, у бій, «ті-

...БРОВЧЕНКО,
...осу України».

ТОРГІВЛЯ ТОРГУВАТИСЬ НЕ ЗБИРАЄТЬСЯ

Процес роздержавлення і приватизації — питання найближчого часу, і першими впадуть бастіони торгівлі. Але коли вони поваляться, чи не опинимося ми, прості смертні споживачі, під їх уламками? І тоді до дефіциту, шалених цін додасться ще й хаос. Другою, не менш важливою стороною приватизації в наших умовах є те, хто і як скуповуватиме магазини, ресторани, кіоски тощо.

Ще три-чотири тижні тому курс долара щодо карбованця становив у Києві 1 до 51, а сьогодні впав до 26 карбованців. Аналогічний процес відбувається і у Москві. Як стало відомо з компетентних джерел, це сталося не в останню чергу через те, що власники валюти почали озброюватися нашими «дерев'яними» з наміром використати їх під час приватизації.

Як запобігти цьому і зробити так, щоб більш-менш вирівняти стартові умови і тих, хто має, і тих, хто ще не має необхідних коштів, але вміє і хоче працювати?

І, нарешті, ще одне дуже важливе державне питання: як звільнити ринок за допомогою приватизації від величезної кількості порожніх грошей, які наявну інфляцію перетворюють на гіперінфляцію і збільшують дефіцит держбюджету. Тобто, як зробити так, щоб вони працювали на створення товарів і послуг, а не продовжували надалі знецінювати самі себе. Бо сьогодні ми стоїмо на порозі фінансового краху.

У системі Мінторгу, який першим ступає на шлях приватизації, нараховується близько півтора мільйона чоловік, десятки тисяч магазинів, підприємств громадського харчування, баз тощо. А оскільки, що таке торгівля і яку роль вона відіграє в суспільстві, тим більше в ринкових відносинах, нікому пояснювати не треба, то стає зрозумілим, що варто зробити один неправильний крок, і ми можемо потрапити туди, звідки вже, мабуть, не виберемось.

Людям уже набридло розсьорбувати наслідки експериментів. Тож у разі провалу приватизації ця галузь знову стане першою жертвою народного невдоволення. А те, що для цього є підстави, видно з документів по роздержавленню і приватизації підприємств громадського харчування, підготовлених Мінторгом України і поданих до Кабінету міністрів України.

Розглянемо їх основні положення, в першу чергу маючи на увазі те, чи вирішують вони проблеми, про які ми згадували вище.

Перший документ від 12.05.90 року називається «Про основні напрями діяльності Міністерства торгівлі України у 1991—1993 роках». Для того, щоб оперативно вирішити питання торговельного обслуговування населення республіки, йдеться в документі, Міністерство (тобто знову зверху) повинно створити нові структури, форми і методи торговельних відносин. «Необхідно ліквідувати управління торгівлі обл(міськ)виконкомів, існування яких суперечить Закону України «Про підприємство», створити торговельні об'єднання... Ця робота вже розпочалась... Процес їх створення продовжується».

Ось так. Мінторг залишає за собою існуючі функції, а управління заміняються об'єднаннями тільки тому, що суперечить законові, а не дійсності. До того ж про ефективність останніх нічого не відомо. Але її і доводити не треба. Головне, що фасад підфарбовано. Це все ще було б нічого, торгівля якось би прогодувала своє перебудоване керівництво, але мова про те, що саме воно намірилось проводити роздержавлення і приватизацію. А тут уже не до жартів. І щоб іншої думки ні в кого не виникло, документ застерігає: «Враховуючи негативну практику (?! — **Авт.**) проведення цієї роботи в східних країнах Європи, місцеві органи допустили ряд серйозних помилок та прорахунків, бо вели її не фахівці торгівлі». А тому виконання цього процесу слід доручити Мінторгу республіки. Про яку негативну практику йдеться? Мабуть, товарів там нікуди дівати. Але нас турбує поки що зовсім інше...

Отже, роздержавлення за документом повинно розпочинатись передусім із сфери обслуговування і проходити в три етапи.

Перший етап — «санаційний» — передбачає здачу в оренду і продаж в оренду (так у документі!) збиткових та низькорентабельних підприємств і структурних одиниць. На другому етапі — «селективному» — здаються в оренду і продаються дрібні та середні підприємства (структурні одиниці), які відзначаються високою рентабельністю. Різниці в часі між кінцем першого етапу і початком другого майже немає. Але саме в цей строк слід «забезпечити розвинуту рекламу успіху діяльності орендних та раніше викуплених підприємств». За один-два місяці наші «фахівці торгівлі» готові вже рекламувати успіх збиткових підприємств.

І нарешті, третій етап — «масовий». Іде масова передача в оренду і продаж об'єктів сфери обслуговування та їх акціонування. На всі ці етапи відводиться півтора року. Отже, збиткові підприємства стають рентабельними, незбиткові — ще рентабельнішими, а потім — масовий етап.

Логіка тут така: відрубати від Мінторгу збиткові підприємства (які за відведений їм строк нічогісінько не зроблять, тільки розвалитись украй встигнуть) і сказати, так би мовити, вголос: мовляв, ось ми які революційні! А коли провал буде видно, то порекомендувати утриматися з приватизацією рентабельних підприємств до «кращих часів». І Мінторг... уціліє.

Якщо ж серйозно починати цей процес, то, треба, мабуть, одразу починати з третього, масового, етапу. Слід тільки чітко розробити механізм роздержавлення і приватизації. І 10.06.91 року на стіл В. Фокіна ліг цілий пакет відповідних документів Мінторгу, включаючи навіть і проект постанови Верховної Ради УРСР «Про роздержавлення власності підприємств торгівлі та громадського харчування», в якому ця робота покладається на місцеві Ради народних депутатів разом з Мінторгом.

Щоб детально розібратися в цих документах, ми звернулися за допомогою до фахівців-практиків, які пройшли шлях від рядових продавців до торгового істеблішменту, першопрохідців у ринкових відносинах. Вони до тонкощів розбираються у цій поки що панівній командно-адміністративній розподільчій системі, а також на відміну від тих, хто ще за неї тримається, дуже впевнено почувають себе у бурхливому морі бізнесу як вітчизняного, так і зарубіжного.

Не станемо перераховувати всі виявлені нашими експертами численні недоліки цих документів, наведемо лише основні, без усунення яких нормальні роздержавлення і приватизація стануть неможливими.

Почнемо з того, що центральне керівництво всім процесом Мінторг бере на себе, а в областях це право надається «регіональним органам управління торгівлею». Це, мабуть, ті самі перефарбовані облуправління торгівлі, які змінили вивіску на торговельні об'єднання? Надяг вовк овечу шкуру і признали його вівчарем. Чиї інтереси буде переслідувати директор торгу — свої чи держави? Питання скоріше риторичне. Тому замість Мінторгу очолювати цю справу повинен Держкомітет по роздержавленню, а на місцях— депутати місцевих Рад і представники фіноргаңів. «Регіональні органи управління торгівлею» можуть відігравати лише допоміжну роль.

«Встановлювати обмеження на зміну профілю і асортименту товарів новим власникам підприємств торгівлі та громадського харчування». Який же це ринок? — запитують експерти. Звичайно, тут є проблема і досить складна. Вона в першу чергу пов'язана з прибутками, дефіцитом і системою постачання товарів, конкуренцією, тому й вирішувати її потрібно за допомогою економічних важелів, а не адміністративним шляхом. Комусь знову дуже хочеться керувати, забороняти, бо нічого більше він робити не вміє.

«Не може бути предметом продажу майно підприємств (структурних одиниць), що орендуються колективами протягом усього строку дії договору оренди, а також підприємств (структурних одиниць), трудові колективи яких обрали оренду з подальшим викупом як форму роздержавлення». Строки оренди треба обмежувати, тому що це може стати (і стає) прихованою формою розбазарювання основних фондів. Нерідко директор віддає матеріальну базу за копійки малому підприємству, СП тощо, куди він сам потім іде працювати. Немало колективів створено останнім часом, щоб викупити або взяти в оренду з подальшим викупом магазини. Щоб вони не дісталися шахраям, документ у цій частині потрібно обов'язково доопрацювати. Наприклад, встановити мінімальний стаж роботи на даному підприємстві, обумовити рівні частки власності для всіх членів колективу.

Основні фонди оцінюються за початковою (балансовою) вартістю з урахуванням зносу і продаються працюючому трудовому колективу та колективам торговельної системи (на конкурсних засадах), виходячи з фактичної залишкової вартості, а іншим покупцям — за оціночною (домовленою) вартістю — пропонує Мінторг. Оборотні кошти теж оцінюються за фактичним станом.

Що стосується основних фондів, то їх оцінка за балансовою вартістю створює нерівні стартові умови для колективів, тому що залишкова вартість одного квадратного метра старого гастроному в пожвавленому центрі буде в кілька разів менша, ніж нового на околиці. Але якщо проводити аукціон, то вартість площі першого стане, навпаки, набагато більшою, ніж другого. Тобто, як не крути при цьому розкладі, а пуття не буде. Треба проводити конкурсно-аукціонний розпродаж незалежно від статусу покупців, а коли буде встановлено максимальну продажну ціну, то можна передбачити переважне право трудового колективу на володіння підприємством. Тільки справжня ціна зробить людину справжнім господарем, інакше за один день можна стати мільйонером, купивши за безцінь і тут же перепродавши за великі гроші, однак до держави вони вже не потраплять.

Треба також передбачити у проекті, щоб покупці відразу вносили всю суму, а трудовий колектив при цьому мав можливість узяти в банку кредит на пільгових умовах.

Оборотні кошти теж не завжди є заслугою колективу, а частіше завдяки монополії Держкомцін. Наприклад, працівники комісійного автомагазину практично ні за що одержують 7 відсотків від продажу кожної машини. До підвищення цін це становило 400—700 карбованців — стільки, скільки заробляє в середньому ледь не за день колектив великої їдальні — арифметика, яку теж треба врахувати.

У проекті передбачено продаж торговельних об'єктів іноземним покупцям. Цього ні в якому разі не можна допустити, якщо Українська держава хоче бути вільною і незалежною. Візьмемо навіть рядового європейського пенсіонера — він один із своїми заощадженнями може легко перемогти весь трудовий колектив, якщо перевести його долари в наші гроші за вільним біржовим курсом. А що тоді казати про іноземні фірми та гігантські концерни? Це буде розпродаж України оптом і вроздріб. От коли наш майбутній карбованець чи гривна стане конвертованою, сильною, тоді можна допустити на аукціон і західних бізнесменів, а доти покупцями майна у перехідний період можуть бути виключно громадяни нашої республіки. А щодо припливу іноземного капіталу, то є багато інших засобів залучити його і примусити працювати на Україну, а не навпаки.

Перегортаємо кілька сторінок, скрізь читаємо останній пункт: «Соціальний захист торговельних працівників та покупців». З правами колективу там усе гаразд, а от щодо покупців, то про них згадано лише в заголовку. А ось у Москві, наприклад, передбачається, що всього за п'ять порушень правил торгівлі ліцензія на право власної торгівлі відбирається, і всі збитки зазнає власник магазину.

На цьому документ закінчується, але з урахуванням досвіду в інших регіонах хотілося б його трохи доповнити, інакше приватизація і навіть оренда захлинуться, так і не навчившись плавати. І головне, що треба зробити насамперед,— це роздержавити разом з торгівлею підприємства по випуску товарів народного споживання, оптові бази, транспорт тощо. В Санкт-Петербурзі без цього приватизація і оренда не пішли, бо колективи при дефіциті втратили гарантоване фондове постачання, зросла вартість оренди приміщень, охорони, транспортних послуг. Господарі невеличких магазинів банкрутують, бо їх (як і у нас у проекті) зобов'язують не змінювати профіль магазину, а постачати йому товар оптовим базам, промисловим підприємствам невигідно, оскільки їм легше велику партію збути в одні міцні руки. Все це, до речі, врахували в Казахстані, де президент Н. Назарбаєв спеціальною постановою затвердив програму першого етапу роздержавлення і приватизації. За таких умов можна бути певним, що одне з важливих завдань при цьому — вилучення інфляційних карбованців у населення і їх ліквідація — залишиться невиконаним.

Вихід, на нашу думку, полягає в тому, що треба негайно переробити проект, який подав Мінторг, і залучити до його доопрацювання фахівців-практиків, які не тільки зазнали на власній шкурі всіх нюансів сучасного бізнесу — вітчизняного і зарубіжного, але й мають державний погляд на сьогоднішнє становище. Такі люди в Україні є. Їм і їх колективам особисто ця приватизація нічим не загрожує, бо вони міцно стоять на ногах. Але їхні ідеї, поради справді потрібні всім нам.

***Сергій* РЯБОВ,**
журналіст.

Київ.

БУКОВИНСЬКИЙ АРХІПАСТИР

Стоячи навколішки перед престолом у вівтарі столичного Володимирського собору, отець Онуфрій відчув, як солодкий щем повнить серце. Хіротонія (рукоположення до сану єпископа) сягнула кульмінації.

На голову лягло розкрите письменами вниз Євангеліє у срібному окладі, припечатане правицями архієпископів: Житомирського і Овруцького — Іова, Одеського і Ізмаїльського — Лазаря, Чернігівського і Ніжинського — Антонія, єпископів Переслав-Хмельницького — Іонафана, Сумського і Охтирського — Никанора. На висвячуваного неквапом почергово поклали пишні архієрейські шати.

Таїна звершилася за Божою постановою, і здружена архієрейська родина поповнилася ще одним братом — єпископом Онуфрієм. Сам Господь Ісус Христос «настановив одних за апостолів, одних за пророків, а тих за благовісників, а тих за пастирів та вчителів, щоб приготувати святих на діло служби для збудування тіла Христового». Відтепер і йому адресоване напуття апостола Павла: щоби «розігрівав Божий дар, який у тобі через покладання рук моїх».

Пастирська патериця приємно муляла руку. Владицтво на рідній Буковині викликало душевне сум'яття. Радів, що Господь закликає в лоно, де народився, зріс і звідки випурхнув на служіння церкві. Водночас тривожився, згадуючи слова Христа Спасителя: «Немає пророка у вітчизні своїй». Його, єпископа Чернівецького і Буковинського Онуфрія, вирятовувала істина: перш ніж покласти на людину ношу, Велитель наснажує її силою. Тому з глибокою вдячністю узяв на плечі Господню поклажу і подався до нового місця призначення.

Його прихід нагадував повернення блудного сина. Збагачений побаченим, почутим і пережитим, змірявши не одну версту стовпового гостинця до духовної досконалості, владика Онуфрій опинився перед батьківським порогом і потрапив в обійми зраділих краян: «бо цей син... був пропав — і знайшовся!»

...Скільки Коритнє виростило героїв, орденоносців, достеменно знають у сільраді. І запнуться на цифрі, що у статзвітах не значиться: більш як 20 виходців із цього вижницького села стали священиками. Обійстя Березовських слугувало бастіоном православ'я: отець Володимир керував тамтешньою парафією, попадя Юлія, ревна захисниця віри, вимагала, щоб і діти суворо дотримували святих приписів. Іван, Віктор, Орест і Лідія шкільну науку вбирали упереміж з татовими проповідями, оскільки світлиця при єдиній гасовій лампі водночас правила і за амвон, і за клас. Юлія Іванівна бачила трійко синів тільки Христовими воїнами. Тому мирська стезя, обрана Орестом після закінчення школи, засмутила матір. Тато ж скорився: мабуть, Бог вигаптував таку стежину!

У профтехучилищі облюбував фах електрика. Розподіл на Чернівецьку ткацьку фабрику. Після зміни поспішав на вечірнє відділення загальнотехнічного факультету Чернівецького університету. Водночас відчув і духовну спрагу, яку почасти втамовувала татова книгозбірня. Синівську пристрасть до апологетики Володимир Іванович розцінив по-своєму: навернувся до атеїстів?! Не відав, що той намірився стати його послідовником. Оце закінчить університет... Проте перспективна галузь — радіоелектроніка — потребувала від Ореста після третього курсу влаштуватися за обраним фахом. Але, куди не звертався, усюди відмова.

Що це, промисел Божий? Всевишній кличе в свої слуги зараз, щоб не тратив намарне ще три роки навчання у вузі?! Так і вчинив. За місяць вивчив цілий сонм молитов, притч, приповідок. Збираючи для вступу всілякі довідки, Орест був обачним: ніхто не мусив знати про його намір. Того вимагав тривожний для теїстів 1969 рік.

Конкурс у Московську духовну семінарію не поступався університетському на Ленінських горах. Медкомісія, сувора і невблаганна, ніби відбирала у десантні війська, зумисне «проріджуючи» претендентів у семінаристи. В Ореста Березовського зачіпок не знайшли.

Ореста зарахували одразу до другого класу. За правічною традицією, новачків висповідали ченці Троїце-Сергієвої Лаври, які своїм духовно-моральним життям слугували живим прикладом християнських чеснот і досконалості.

За навчанням ніколилось, і семінарист Орест Березовський не губивсь у здогадах, який клір обрати: білий чи чорний? Мати прихід, як тато, дружину з дітлахами чи постригтись у ченці? Тільки глибше знайомство з пожильцями монастиря переконало буковинця: сповна присвятити себе служінню Господу може людина, не обтяжена сімейними ланцями. Отоді й укорінився намір висвятитись у ченці: дати обітницю безшлюб'я, поєднати навчання з послухом у святому осідку.

Лаврський статут різнився від семінаристського. Спудеї ніжилися під теплими ковдрами до восьмої ранку, а в монастирі о пів на п'яту — на ногах. Колеги після обіду займалися самопідготовкою, а в нього — послух. У березні 1971 року богослова Березовського постригли в монахи. Звичне мирське ім'я замінили духовним — Онуфрій, відтак світський день народження відійшов у небуття, натомість утвердився день Небесного Покровителя — 25 червня.

Отця Онуфрія висвятили у священицький сан у розпал випускних екзаменів. П'ятнадцять іспитів протягом місяця! Для молодого ієромонаха цей графік був ще стислішим, оскільки за типиком мусив правити щодня у храмі утреню і вечерню. З Божою поміччю видолів, послуговуючись порадами монастирських старців, — ходячих духовних скарбниць. Зрештою зарахували на стаціонар Духовної Академії.

Служба в храмі, спів на криласі. Таке порівняно розмірене і спокійне життя тривало до 1984 року, коли його призначили настоятелем Афонського подвір'я у Підмосков'ї. Переїзд! Не втішала ні керівна посада, ні ігуменський сан. Розлуку з Троїце-Сергієвою Лаврою пережив болісно. Через рік знову повернувся сюди, але вже благочинним Лаври.

Чиясь дужа рука, не людська, а Божа підштовхувала його щаблями ієрархічної драбини. Новий послух — нові обов'язки. Кинуту свого часу Академію все-таки закінчив — екстерном. Одразу після святкування 1000-ліття хрещення Русі одержує чергове призначення: намісник Свято-Успенської Почаївської Лаври на Тернопільщині. Перлину православ'я на Україні архімандрит Онуфрій очолив у пересічний час. На хвилі політичної борні збурунилися конфесійні пристрасті. Знову зійшлися на прю православні й католики. На щастя, заступниця Матір Божа, як і в минувшину, захистила обитель і відвела загрозу.

Справджувалися постулати Священного Письма: не надійтеся на князя і синів людських — нема в них спасіння. Якщо людина має віру, най крихітну, як гірчичне зерня, Вседержитель неодмінно подасть руку для порятунку.

На Буковині, слава Богу, коріння православ'я глибші й тривкіші.

— До мого приходу на єпархію усі храми в основному передали церковним громадам. Щоб відкрити Божий дім, треба зібрати «двадцятку» — двадцять віруючих, подати заяву до виконкому. І влада не зволікала з реєстрацією. А ми, духівництво, не встигали забезпечувати освячені храми священиками. Дефіцит! Навіть зросла кількість навчальних закладів: Київська та Луцька духовні семінарії, Чернігівське духовне училище, — не розв'яжуть найближчим часом кадрову проблему. Щоб заповнити цей вакуум, організували при єпархії пастирські курси. Упродовж трьох місяців сорок слухачів, одружених, віком до 30 років, сягнули літургійних і богословських таїн, склали іспити, висвятились й одержали приходи. Загалом у Чернівецько-Буковинській єпархії функціонує 364 парафії.

Згуртованість, духовну велич продемонстрували вони під час стихійного лиха — повені, що забрала людські життя, завдала працелюбному краю чималих збитків.

Власне, з появою владики Онуфрія духовне життя відроджується в усіх закутках. Запалала молитовна лампада у Хрещатинському чоловічому монастирі: опікується ним новий намісник — ігумен Володимир (Мороз). Почаївський вишкіл! Незабаром в обласному центрі справить входини і жіноча обитель.

...Приспів час вечірні. Єпископ заквапився на службу у кафедральний Свято-Духівський собор. Насамкінець зовсім не по-мирському мовив:

— Із вдячністю терпітиму все, що Господь посилатиме мені в житті. Нові випробування сприйматиму як християнин, як тимчасовий на землі, повсякчас пам'ятаючи про вічність.

Володимир ЧОПЕНКО.
Чернівці.

Фото автора.

ВОСКРЕСІННЯ

БІЛЬШЕ двадцяти років я знаю село Гряди, що в Іваничівському районі на Волині. На видному місці тут вибудовані Палац культури, адміністративний будинок, дерев'яна церква з двома куполами. Стоять вони в тісноті, в якомусь затаєному мовчанні, ніби кимось ображені.

Пам'ятаю, коли восени 1970 року я писав нарис про колишнього голову місцевого колгоспу «Україна», нині вже покійного Дем'яна Миколайовича Безручка, то він говорив: «Кажуть мені товариші з району, що церква псує архітектурний ансамбль, треба знести її зовсім. Скільки себе пам'ятаю, то вона тут стояла. Не підіймається рука, щоб розібрати її. Одного разу, розсердившись, я сказав, якщо хто хоче, то нехай і розбирає, будує собі хату... Не знайшлося такого сміливця».

Сьогодні в Грядівській церкві правиться служба Божа. Люди зібрали кошти, відремонтували церкву, освятили її ще раз. І немає в цьому нічого особливого. Сьогодні в багатьох селах і містах реставрують, відновлюють Божі храми, не так давно понищені, як і наші душі, що ледь-ледь повертаються на шлях оновлення. Разом з храмами, нами ж забутими, спустошеними...

Пригадую хрущовську кампанію викорчовування «опіуму для народу». В селі Павлівці цього ж, Іваничівського району. І сьогодні бачу і чую, як жінок виганяють з церкви, виводять їх під руки, волочать по холодній і мокрій землі, кидають в кущі, деяких саджають в машини, як вони плачуть, кричать, просять порятунку...

Жінка з хрестом в руках бігла до річки. Голосила про кінець світу. А за нею — чорні тіні...

Десятки разів бував потім у Павлівці, ходив біля зачиненої церкви. А весною минулого року, коли люди відбудували свою церкву, коли під її куполами знову зазвучало слово Боже, я зайшов до цього храму. Як багато світла і тепла, спокою і благодаті! І торкнувся рукою дверей, що лежали тоді біля іконостаса. Їх рятували люди, закривши своїми тілами від злих духів, які увірвалися сюди темної ночі епохи хрущовських гасел. «Нинішнє покоління радянських людей житиме при комунізмі».

Людина за свої вчинки повинна відповідати. І перед людьми, і перед Богом. Бо то соромно і страшно говорити, що за 30 останніх літ на Волині було знято з реєстрації, а точніше — понівечено, закрито — більше 200 культових споруд. І лише за два роки видано дозвіл на будівництво 100 нових Божих храмів.

Згадав Павлівську церкву — відчув щем у серці. Повіяло дитинством. Добре пам'ятаю рідну церкву в рідному селі. Невеличку, дерев'яну. Оті позолочені царські врата. Коли вони відчинялися, то через них для мене виходив сам Господь, в руках якого була Євангелія. За ними лежала таємниця. Я думав, що саме там і починалася дорога на небо.

А скільки було незбагненної радості на Різдво, на Спаса, на Трійцю. І коли йшов до сповіді, стояв на колінах перед священиком, нахиливши голову... Я й до сьогодні пам'ятаю його слова: «Може, ти маєш гріх, в якому тобі соромно признатися? Може, ти забув у чомусь покаятися?».

Не пам'ятаю, що я говорив батюшці. Мабуть, каявся, що не завжди слухав батька й матері, не завжди поважав старших... А що б я сказав сьогодні? В чому б хотів покаятись?

Ой, які ж все це складно! Джерельця в душі, як у землі, замулені, потребують очищення. Бо жив не так, як сам хотів, а як сказали, як потрібно було комусь. І гріх лягав на душу не тільки з власної вини.

Боже мій, як ми жили! Які ми порою були злі і жорстокі, немилосердні. Шантаж і підлість звели в ранг достоїнства, та ще й цим гордилися. В ім'я «чогось», а «чого», то й самі толком не знали. Готові загризти один одного. Та не тільки себе, а й весь рід людський. Дика ідея залита в наші гени: «Хто не з нами — той проти нас!». І того, хто «проти», треба було знищити, умертвити, звести з білого світу, навіть кістки його розкидати по вітру.

Пам'ятаю, як по Нововолинську поширювалася чутка, що в селі Низкиничі хтось вночі пограбував церкву. І ми, молоді тоді хлопці, пішли подивитися. Кругом церкви валялися деякі церковні речі, а біля розбитого саркофага Адама Киселя лежали... людські кістки. Казали, що то були його останки. Чи є слова, щоб назвати ними тих, хто чинив той вандалізм? Бо церква в Низкиничах — це пам'ятка архітектури першої половини XVII століття, споруджена у візантійському стилі. А надгробник і саркофаг Адама Киселя — визначний твір українського мистецтва. Це — наша культура, а ми над нею чинили наругу.

Люди добрі, хто ми такі? Чого ми хочемо? Хто і коли вигадав, що голодним і спраглим потрібні тільки хліб і вода, що душі в людини немає, що тілесний біль важчий, ніж душевний. Який злий демон вселився в наші душі, коли ми руйнували храми, палили ікони, насміхалися з Біблії, розбивали дзвони... Мордували в святих церквах людей.

Я пам'ятаю, як однієї ночі в 1948 році в нашій хаті... виламали двері. Ввійшли озброєні тіні, підняли батька з постелі і вивели з хати. Лишень із сходом сонця мати дізналася від сусідів, що майже усіх чоловіків вночі загнали до недобудованої церкви, мури якої стояли в центрі села, щоб організувати колгосп. Із розповідей сільських знаю: хто не хотів писати заяву в колгосп, того... били. Я сам бачив закривавлених сусідів, які виходили з цих мурів.

П'ятдесят років в моєму рідному селі стояла недобудована церква. І хоч не один раз було, що хотіли її розібрати, та люди не дали. Вистояли. Сьогодні, як я дізнався з листа батька, почалося нове її відродження.

Воістину, настав час збирати каміння, час будувати.

Богдан БЕРЕКЕТА.
Волинська область.

БАРТЕР ІЗ ПОЛЬЩЕЮ

Нові можливості
PROSYSTEM —
ВАРШАВА

Пропонує широкий асортимент високоякісних швейних виробів, трикотажу, а також плащі, куртки, нарядний жіночий одяг, джинсовий одяг, колекцію спортивного одягу, гарні светри, літні та демісезонні комплекти, елегантне взуття, високоякісну косметику, вишукану біжутерію. Пропонуємо також аудіо- та відеотехніку, що відповідає світовим стандартам, комп'ютерне устаткування високого класу.

У нас ви зможете вибрати комплекти сантехнічного обладнання та електропобутові прилади.

Пропонуємо також обладнання для переробки м'ясомолочних продуктів, хлібопекарні невеликої потужності, малі й середні виробництва цегли. Все це ви можете придбати не тільки за тверду валюту, а й на основі бартерного обміну за: вугілля; продукти нафтохімічної промисловості; відходи кольорових металів та алюмінію; штучні добрива; лісозаготівельні напівфабрикати.

Чекаємо ваших пропозицій.

Наша адреса:
Prosystem Sp. 2.0.0
ul. Kaniowska, 112
01-529 Warszawa

Польща
тел/факс
8-10 4822 392669
тел:
8-10 483912 0422
8-10 483912 0423

№1

Магазини СП MINOLTA TRADING-UKRAINE

Івано-Франківськ, вул. Радянська, 16, вул. Щорса, 9
Львів, вул. Руданського, 3
Одеса, вул. Суворова, 6
Полтава, вул. Дзержинського, 7
Рівне, вул. Ленінська, 15
Тернопіль, вул. Замкова, 9
Харків, вул. Пушкінська, 36
Черкаси, вул. С. Лазо, 52
Чернівці, вул. Леніна, 187
Чернігів, вул. К. Маркса, 2
Київ: вул. Туровська, 13, Андріївський узвіз, 30, вул. Менжинського, 1, Аеропорт «Бориспіль».

СП «Мінолта—Трейдінг—Україна» —єдине на Україні підприємство, яке не лише продає копіювальну техніку, а й здійснює її гарантійне та післягарантійне обслуговування.

Вам пропонуються копіювальні системи, факси, фото- і відеотехніка японської фірми «Мінолта», всесвітньовідомої своєю оптикою й унікальним тонером. Спеціалісти фірми навчать вас швидко й майстерно оперувати цією вкрай необхідною в сучасних умовах технікою.

Оплата — у вільно конвертованій валюті, обслуговування і навчання — за карбованці.

Наш телефон у Києві — 224-32-42.

Адреса: м. Київ, вул. Володимирська, 62, тел. 224-32-92.

Відома японська корпорація «МАЗДА» надала спільному підприємству «Мінолта—Трейдінг—Україна» виключні права на продаж та обслуговування автомобілів «Мазда-323» (модель 1991 року). Ці автомобілі виготовляються спеціально пристосованими до умов експлуатації та клімату України. Двигун дизельний. Дається гарантія і здійснюється фірмове обслуговування.

Ціни — нижчі за середньоєвропейські. Оплата у вільно конвертованій валюті, обслуговування — за карбованці.

Телефони у Києві — 417-81-23, 417-71-20.

Факс — 417-83-86.

Адреса — 252080, Київ, вул. Туровська, 13.

Стать своим в мире бизнеса

Слово «инвестиция» встречается все чаще в беседах деловых людей, экономических статьях. Ничего удивительного. Оно означает вложение капитала. А насколько это важно сегодня — уметь распорядиться своим капиталом, — попытаемся рассказать на примере РИНАКО — первого крупнейшего Российского инвестиционного акционерного общества.

Его создатели уже не нуждаются в рекламе, они сегодня хорошо известны в деловом мире и имеют репутацию крепких компаний: **АО «Российская товарно-сырьевая биржа», АО «Военно-промышленная биржа», Московский межрегиональный банк, Технобанк, АО «Азиатская биржа», Телекомпания «ВКТ» и другие.**

Среди этих «китов» юного советского бизнеса можете оказаться и вы. Да,да! Даже если вы не руководитель предприятия и не знаете еще, с чего начать ваш собственный бизнес.

Поговорим о деньгах. Как известно, их всегда не хватает, а в последние, тяжелые для страны годы они просто стали таять на глазах. И дело даже не в том, что вы много тратите. Вы можете не быть транжиром и держите свои накопления в банке. А рубль обесценивается. Что такое тысяча рублей пять лет назад, помните? Например, отпуск всей семьей на юге — это само собой. Или два холодильника. Или хороший ремонт в квартире... Прекратим перечисление, оно только раздражает, потому что тысяча рублей сегодня — это даже не всегда кроссовки для вашего бурно растущего подростка.

Но тысяча рублей — это, например, акция. Акция РИНАКО. Это очень низкая цена на рынке ценных бумаг. Мы еще не привыкли вкладывать деньги в акции, боимся сделать неверный шаг, боимся прогадать. Многие считают выгодным вкладывать деньги в вещи, в золотые изделия, например. Бог в помощь, как говорится. Но откуда вы знаете, когда наиболее выгодно ваше золото продать? И каким образом это сделать?

Ценные бумаги РИНАКО принесут вам прибыль, потому что реализацией их и вложением ваших капиталов в дело, высокоэффективные проекты и производства будут заниматься специалисты. Они изучают рынок, они знают биржевые цены и спрос, они разрабатывают наиболее выгодные условия для своих акционеров. Для вас.

Больших дел не свершить без больших капиталов. Именно эта мысль лежит в основе создания акционерных обществ. В стране обращается гигантская денежная масса — 1 триллион 600 миллиардов рублей. Зачастую эти деньги переходят из рук в руки, не совершая никакой полезной работы для общества в целом. Деньги должны работать, а иначе это всего лишь красивая резаная бумага с водяными знаками.

Российское инвестиционное акционерное общество обладает начальным капиталом в 1 миллиард 200 миллионов рублей. Много? Нет, это только начало. Высокий уровень компетентности директоров и специалистов — основателей РИНАКО вызывает доверие и надежду, что эти деньги и вновь поступившие капиталы (может быть, ваши?) начнут работать в промышленности и сельском хозяйстве, помогая стать на ноги новым предпринимателям, поднимая на новый уровень и обновляя технологию уже действующих предприятий, обеспечивая людей работой и развивая сам рынок ценных бумаг. Особенность акций в том, что при успехе ее номинальная, то есть первоначальная цена быстро растет. У РИНАКО появятся новые акционеры, и общество сможет делать все более крупные капиталовложения, добиваясь высоких прибылей. **Телефон: 936-07-66 (круглосуточно). Телефакс: (095) 262-44-06; (095) 936-75-45. Адрес: Москва, Новая площадь, д. 3/4, подъезд 6.**

ДО УВАГИ МІСЦЕВИХ РАД!

Центральна наукова бібліотека ім. В. Вернадського та Інститут держави і права ім. В. Корецького АН України запрошують голів (їх заступників) місцевих Рад народних депутатів України та постійних комісій на науково-практичні триденні семінари, які провадитимуться щотижня, починаючи з 11 листопада 1991 року.

День заїзду — середа, день від'їзду — субота.

Програма семінару:

— круглий стіл: «Сучасний досвід роботи місцевих Рад та проблеми конституційного регулювання їхнього правового статусу»;

— практичні заняття: «Інформаційно-правове забезпечення та основні напрями комп'ютеризації діяльності місцевих Рад».

У роботі семінару братимуть участь провідні науковці АН України, народні депутати України та місцевих Рад, а також працівники апарату Рад.

Для участі в семінарі необхідно надіслати заяву та гарантійний лист про оплату за адресою: 252001, Київ, вул. Трьохсвятительська, 4, Інститут держави і права АН України (ЛСДПД). Плату за навчання перерахувати МП «ІМІТАС» на р/р 161308-345919 в Акціонерному банку «ІНКО» у Міськуправлінні Держбанку міста Києва, МФО 322249 з поміткою «За участь у семінарі».

ПОСПІШАЙТЕ! Кількість слухачів у групі обмежена.

Оплата за обслуговування одного слухача семінару (навчання, проживання в готелях системи «Інтурист», харчування тощо) — 645 крб.

Після одержання гарантійного листа вам буде надіслано запрошення із зазначенням часу заїзду та готелю.

Контактний телефон: 228-54-74.

ІМІТАС.

Футбол

КОЛИ ВІДПОЧИВАВ ЛІДЕР

У 50-му турі чемпіонату України серед клубів другої ліги лідер змагання — «Нафтовик» з Охтирки — був вихідним. А от його переслідувачі не сиділи, склавши руки. «Прикарпаття» (Івано-Франківськ) переграло шепетівський «Темп» — 2:1. Рахунок відкрили гості — Пархомчук (24). Лише в другому таймі господарі зламали опір суперника: Григорчук (65 і 84).

Після невдачі в попередньому турі перемогу на виїзді — 1:0 здобув рівненський «Верес». Цей вирішальний гол у ворота «Приладиста» з Мукачевого забив Різник (16).

Результати решти матчів: «Чайка» — «Дніпро» — 1:0, «Океан» — «Зірка» — 1:1, «Колос» — «Поділля» — 4:2, Кристал — «Полісся» — 2:0, «Сталь» — «Десна» — 2:1, «Шахтар» — «Автомобіліст» — 0:0, «Карпати» — «Хімік» — 4:1, «Закарпаття» — «Маяк» (Харків) — 3:2, «Кривбас» — СКА — 1:1, «Маяк» (Очаків) — «Динамо» — 1:0.

Продовжує лідирувати «Нафтовик» — 72 очка. У «Прикарпаття» — 69, «Колоса» — 68, «Вереса» — 66.

Наступний тур гратиметься 9 листопада.

Ярослав СЕРГІЄНКО.

Гандбол

ДАВНІ ЗНАЙОМІ

Удруге гандболістки київського «Спартака» стартують у розіграші Кубка володарів кубків європейських країн. Цього разу як срібний призер чемпіонату-91. У швейцарському місті Базелі відбулося жеребкування і суперницями українського колективу було названо румунський клуб «Штіїнца» з міста Бакеу.

Це наші давні знайомі. Вони семиразові чемпіонки Румунії, переможці турніру Кубка кубків 1989 року. Перше знайомство «Штіїнци» з київськими спартаківками відбулося 1980 року на міжнародному турнірі «Кубок Лейпціга». Киянки тоді взяли гору — 15:10. Потім були побачення в розіграшах Кубка європейських чемпіонів: 1986 рік у фіналі — 29:23 і 23:22 (зрозуміло, на користь «Спартака»), 1987 (півфінал) — 28:24 і 20:17, 1988 (1/8 фіналу) — 26:24 і 27:23. Провели суперниці ще й два поєдинки в 1/4 фіналу розиграшу Кубка кубків у лютому нинішнього року. І знову перемоги святкували киянки — 21:19 і 21:19.

У складі «Штіїнци» виступають гравці національної збірної Румунії: воротар Магдалена Альберт, а ще Лідія Дрегенеску, Емілія Лука, Габріела Антоняну та Лекремьоара Лазер. Головний тренер Александру Менгоні.

У його київського колеги Ігоря Турчина в розпорядженні як ніколи молода команда, середній вік якої 19,5 років. Але колись же треба починати сходження на європейські вершини.

Отже, перший матч гратиметься в Черкасах (його обслуговуватимуть арбітри з Польщі Криштоф Маніс та Славомир Лапинські). Повторна зустріч призначена на 17 листопада на майданчику «Штіїнци».

Леонід МАНЕВИЧ, суддя всесоюзної категорії.

...БЕЗ «БЛИСКУ В ОЧАХ»

Баскетбол

Одразу ж вибачусь перед прихильниками баскетболісток київського «Динамо». Адже в одному з попередніх номерів газети запросив їх на поєдинок динамівок з МТК (Будапешт) у Кубку чемпіонів, гарантуючи цікаву боротьбу. Отож, помилився. Киянки обіграли суперниць за всіма статтями — 97:65 (50:34).

Тренер української команди Володимир Рижов дав велику фору суперницям, не випустивши на майданчик свого капітана, досвідчену і агресивну спортсменку Олену Жирко. Втім, її відсутність у цій грі була непомітною.

Сидячи поруч із своїм учителем у спортивній журналістиці, ветераном репортерського корпусу «Спортивної газети» Леонідом Каневським, більше вели розмову не про конкретну гру, а про наступні матчі наших землячок. Згодом зійшлися на тому, що в порівнянні з минулим сезоном дівчатам тепер бракує, так би мовити, «блиску в очах»: вибухового ентузіазму, який найбільше приваблює вболівальників. Сподіватимемося, що необхідний «блиск» усе ж з'явиться в очах динамівок найближчим часом, коли вони розпочнуть боротьбу у Кубку чемпіонів проти значно сильніших суперниць, ніж мали дотепер. Та й у матчах відкритого чемпіонату країни їм ніхто не планує робити подарунків. У цьому київські баскетболістки мали нагоду переконатися під час стартових турів першості.

Так що ж чекає на чемпіонок у листопаді? Дев'ятого числа визначиться п'ять команд — конкуренток українського колективу, які разом складуть «шістку» найсильніших клубів Європи. Цей етап гратиметься в два кола (матчі вдома і в гостях). Отож, у Києві ми побачимо п'ятьох грандів європейського жіночого баскетболу. Старт цього змагання — 28 листопада. З ким і де зустрінеться «Динамо» (Київ), ми дізнаємося все того ж 9 листопада.

А ще раніше киянки продовжать виступи в чемпіонаті країни. З 19 по 23 листопада пройде третій тур. У Волгограді суперницями наших дівчат будуть місцеві та новосибірські динамівки, а в Ростові-на-Дону — тамтешній «Красный Аксай» та «Адіс» з Єревана.

Поки ж динамівки Києва та алмаатинський «Кайрат» незаперечні лідери чемпіонату: у них по шість перемог у шести зустрічах.

Юрій ВИСТАВКІН, майстер спорту.

ГОЛОС України

Газета Верховної Ради України

Головний редактор
Сергій ПРАВДЕНКО

Редколегія:
Анатолій ГОРЛОВ — перший заступник головного редактора
Олександр БІЛИК — заступник головного редактора
Олександр ЄМЕЛЬЯНОВ — член-кореспондент АН України
Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ — оглядач, завідуючий відділом культури
Леонід САМОЙЛЕНКО — заступник головного редактора
Борис СИДОРЕНКО — заступник головного редактора
Анатолій СОЛОНСЬКИЙ — редактор відділу кореспондентської мережі
Віталій СУДДЯ — відповідальний секретар

Реклама

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Відповідальний секретар — Віталій Суддя.
Чергові редактори — Володимир Олефіренко. Людмила Бараневич.
Автори макета — Анатолій Миронечев, Євген Українець.
Випусковий — Олексій Бондаренко.
Оформлення — Володимир Кисельов.
Коректори: Тамара Баштанник, Наталія Власик, Людмила Морозова, Людмила Несена, Антоніна Сильверстова, Любов Станачич, Людмила Терещук.
Верстальники: Тетяна Балюк, Ольга Яценко, Алла Будникова, Марія Солодюк, Сергій Скаженюк.
Лінотиписти: Наталія Позняк, Валентина Чичирко.

* * *

Комбінат друку видавництва «Радянська Україна» 252047, Київ 47, проспект Перемоги, 50.
Індекс 60955.
Тираж 158.700
Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.
Зам. 0315216.